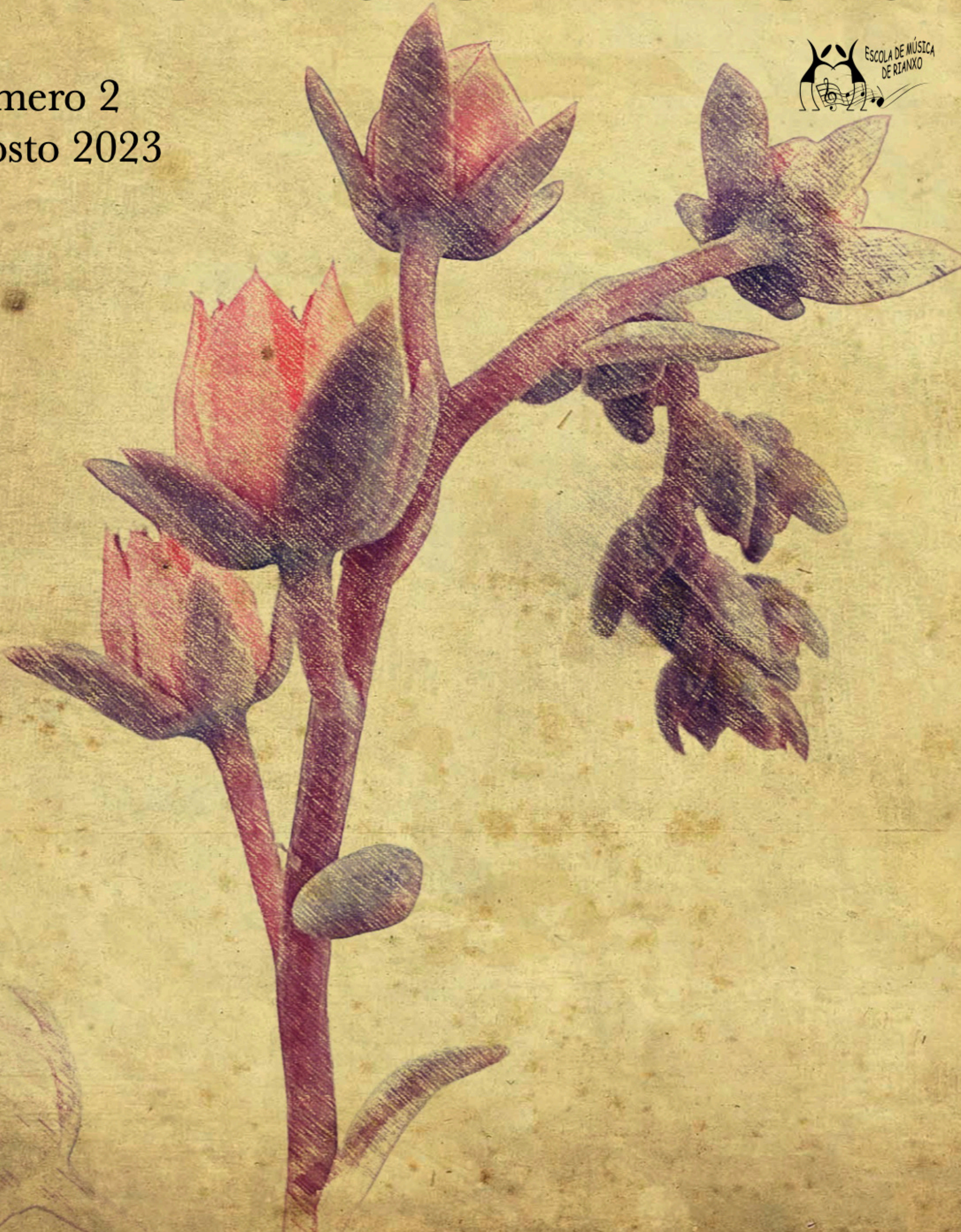

Nossomos

Número 2
Agosto 2023

En 1483 Bentejuí, líder da resistencia fronte aos conquistadores da coroa de Castela, (conquista que durou desde 1402 a 1486 e, por tanto, foi moito máis longa e difícil que a conquista de toda Sur e Centro América por parte dos casteláns), exclamou “Canarias existe: mírala en pié sobre estos roques”. Hoxe, nesta editorial do terceiro número da nosa revista, queremos render homenaxe a unha parte do noso Municipio de Rianxo que durante moito tempo estivo esquecida sendo, se non quizais, a máis esquecida de todo o noso Municipio, e á que non se lle proxectou ningún plan de revitalización nin agropecuaria, nin industrial, nin turística, nin cultural. Unha parte do noso pobo na que, con todo, coñecemos a persoas moi abertas e dispostas a compartir. Persoas optimistas que aman o lugar en que viven e ansían crecer. Persoas que nos falan da súa parroquia e de como esta se foi desenvolvendo ao longo dos anos. E foi aproveitando que a Banda da Escola de Música de Rianxo fora a tocar a Vacariza, as últimas veces en 2019 e 2023, o ano pasado durante o verán en Isorna, e ante a que naquel momento ía ser futura actuación en Isorna o pasado 19 de Agosto, que nos propuxemos desde a redacción de *Nossomos* dedicar a sección *Un Paseo polos Nossos Lugares* á citada parroquia. Habemos de recoñecer que nun principio se nos antollou un panorama totalmente desolador pois no lugar non atopamos nin unha tenda, nin unha industria, nin sequera un bar. Con todo, este feito, lonxe de deternos ou facernos cambiar de idea, expúxonos un reto, e aínda que puidemos ir polas súas rúas falando con persoas ao azar que nos atopabamos, decidimos que este asunto era o suficientemente importante

como para dedicarlle o tempo que fose necesario e aínda á conta de atrasar un pouco o número, íamos darlle un tratamento apropiado. Dixemos: *Isorna ben esperou por Rianxo moito tempo, non pasa nada se nós esperamos un pouco por Isorna*. E así fixemos, e obtivemos o noso premio que comezou aquel mediodía en que, tras un percorrido polo lugar, ao chegar á fonte, atopámonos unha poda e unha eixada cruzadas sobre unha das mesas de pedra e, máis aló, algúns membros da *Comunidade de Montes* refrescándose despois do duro traballo que tiveran. Con eles ía unha muller chea de enerxía e optimismo, a cal foi unha das nosas interlocutoras na zona; Mari Carmen Figueira. Desde aquí queremos agradecer tanto a eses veciños de Isorna cos que puidemos compartir ideas na mesma rúa, e tamén a Mari Carmen, a Chefa e a Óscar Miguéns polo fabuloso trato recibido e unha preciosa tarde compartindo mentres contemplábamos a verde paisaxe salpicada pola cálida aperta dos tellados do pobo e, ao fondo, o suave fluír do río Ulla; todo iso a través das xanelas da Casa da República, como así mesmo queremos agradecer a toda a *Comunidade De Montes*, en cuxa representación eles viñeron. Ás veces énchemonos a boca de frases *á moda*, elocuentes e ata rimbombantes sobre a chamada “España baleirada” e etc, etc,... mentres entre os dedos da nosa man, como grans de area, escapan os mellores recursos que temos; *os fillos da nosa terra*. É, por tanto, este un lugar para reclamar tamén. Reclamar ao noso *Excelentísimo Concello de Rianxo* que non esqueza as súas parroquias, que escoite ás súas xentes e que atenda as súas necesidades non soamente de subsistencia senón de *crecemento*. Rianxo non é só o centro urbano, Rianxo non é só o paseo dos poetas, Rianxo non é, nin pode ser, tan só o Auditorio, tan só o Polígono Industrial. Nin sequera todo iso xunto. Rianxo é moito máis rico que iso, é *forza viva, encarnada, que se derrama desde os montes ata a Ribeira do Ulla e A Torre*. Como arriba dicíamos queremos neste número render homenaxe á parroquia máis esquecida ata o de agora e por iso, e parafraseando a cita anteriormente recollida de Bentejuí, presenciando a imponente vista desde a ponte das torres que separa ambas as provincias, que separa dúas beiras tan diferentes; desde a redacción desta revista, podemos dicir con firmeza: *Isorna existe, míraa en pé sobre estas torres*.

Jesús Pérez, 20230831, Taragoña, Rianxo.

E así soa...

2 **Editorial.** *Isorna existe, míraa en pé sobre estas torres.*

4 **Noticias.**
As novas promesas da música no noso festival de verán, dúas novas edicións de formatos exitosos, dous emotivos especiais e o estival encontro con nós mesmos e as nosas aldeas e lugares.

8 **Entrevista a...** **Narci Rodríguez.** *A enriquecedora mirada musical de alguén que explora o mundo e a si mesmo.*

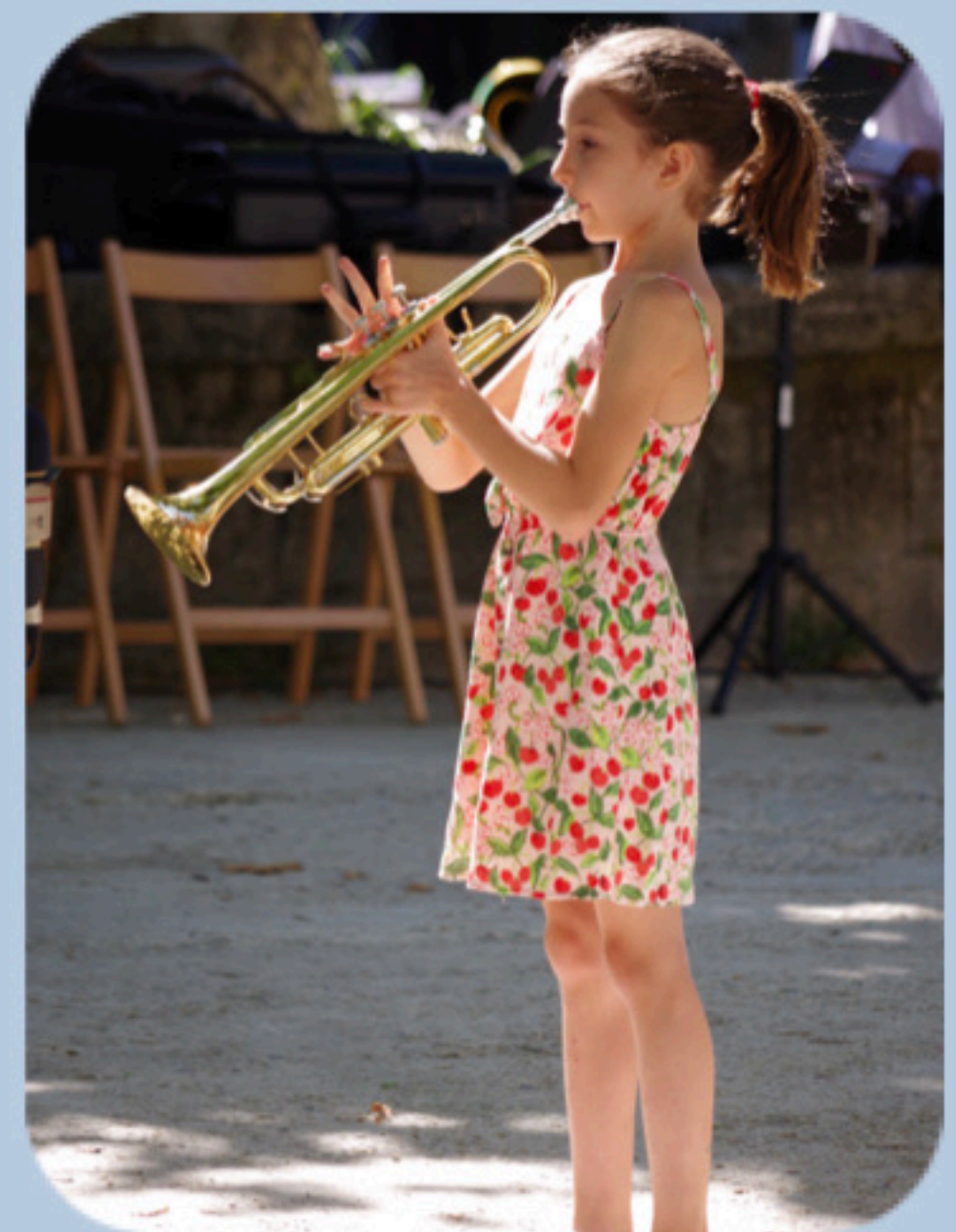
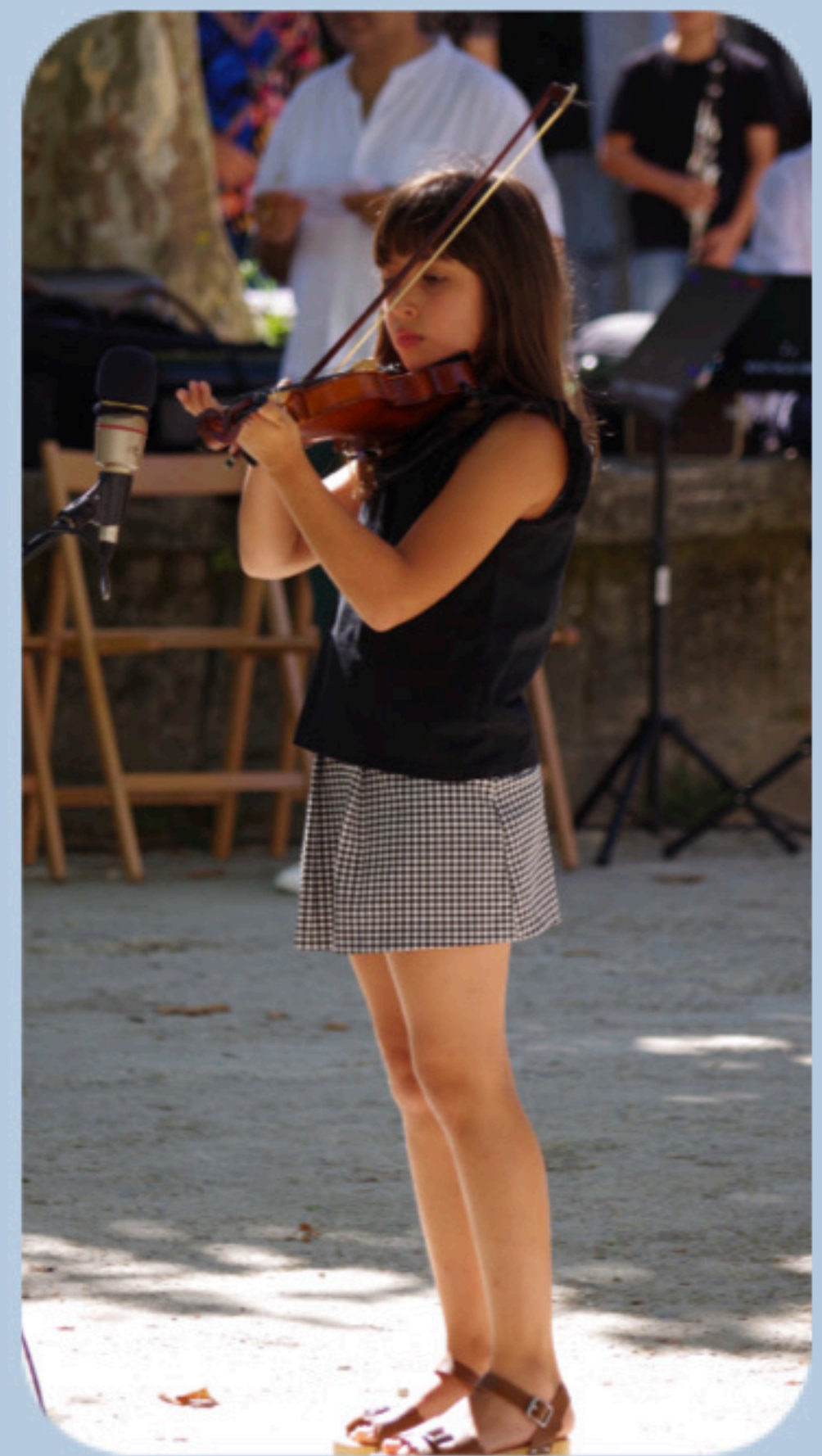
11 **Concerto Sentido.**
Verbena Sinfónica 2022. *Unha edición para a historia da nosa BEMR.*

16 **Un paseo polos nosos lugares...**
Isorna. *Historia de dúas ribeiras.*

24 **A música dos nosos lugares.**
ABBA Gold... *Na Vacariza.*

26 **E logo ti?**
Hoxe temos o pracer de entrevistar a... Rosa Carou. O sorriso optimista de quen sabe que os soños que xa foron poden volver ser... mellores.

29 **Non estaba no teu libro pero...**
Rebecca Clarke 1886-1979.
Un exemplo de loita para seguir.

32 **A Música das Palabras.** *E ti, Somos Moitos e O Río.*

34 **E o ceo cantou para min.** *Red Women Detachment. Cando a música se transforma en movemento pode cambiar o mundo.*

42 **Actuacions na Memoria...**
Leichte Kavallerie, Rosiña do Mes de Maio, Rocío Jurado. Simplemente deliciosos momentos a lembrar.

45 **Iniciativas Construtivas...**
Entrevista a O Novo Barbeiro. Unha publicación mensual que os nosos lectores non poden perderse.

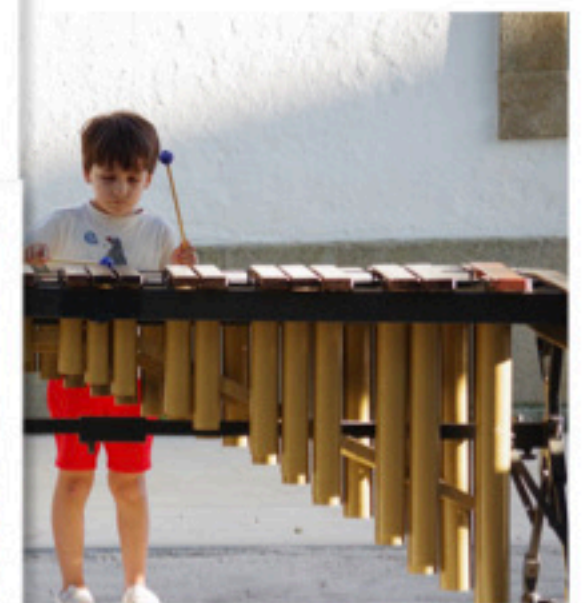
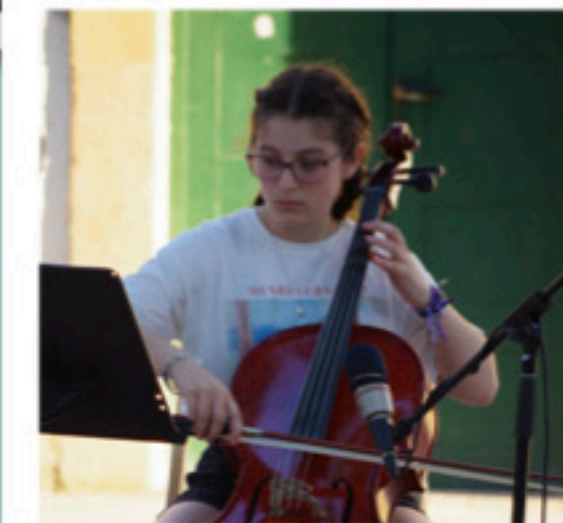
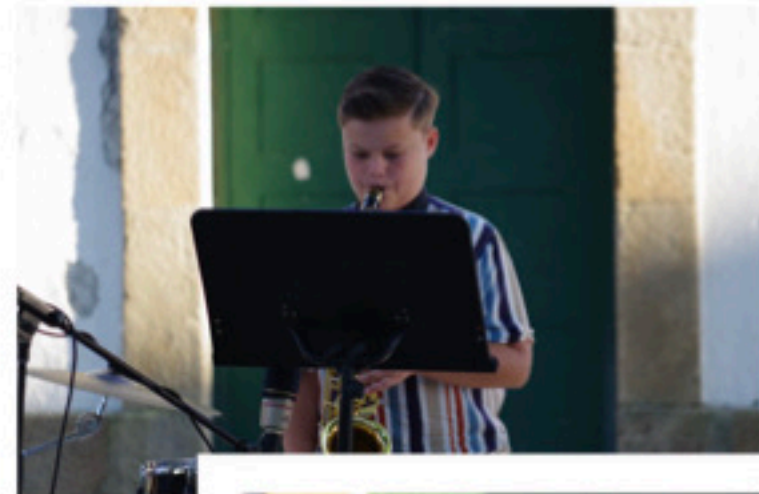
48 **Contando compases.**
Encrucillados, xeroglíficos, humor...

Noticias

Redacción

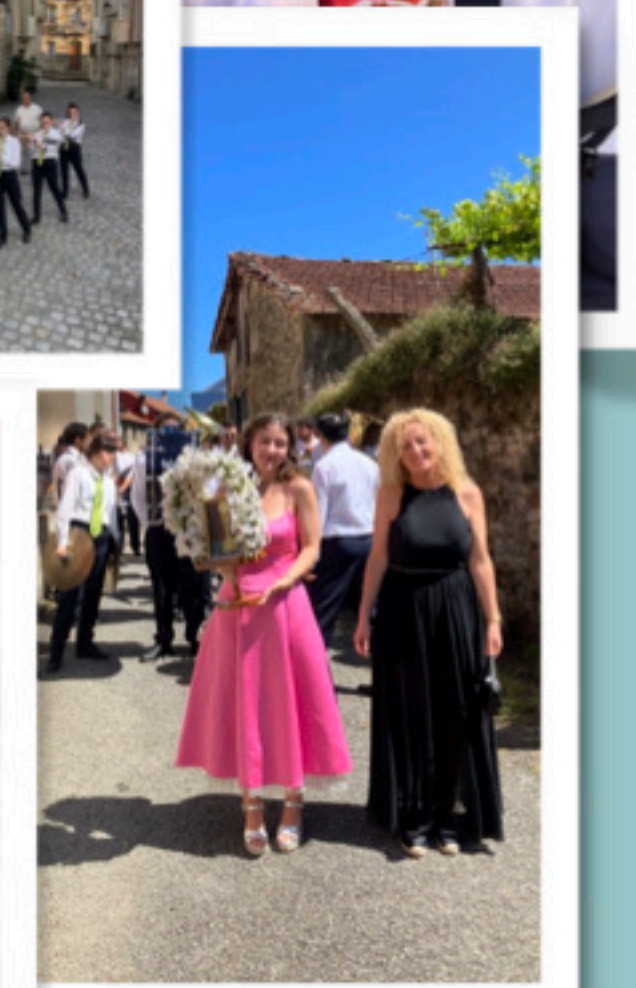
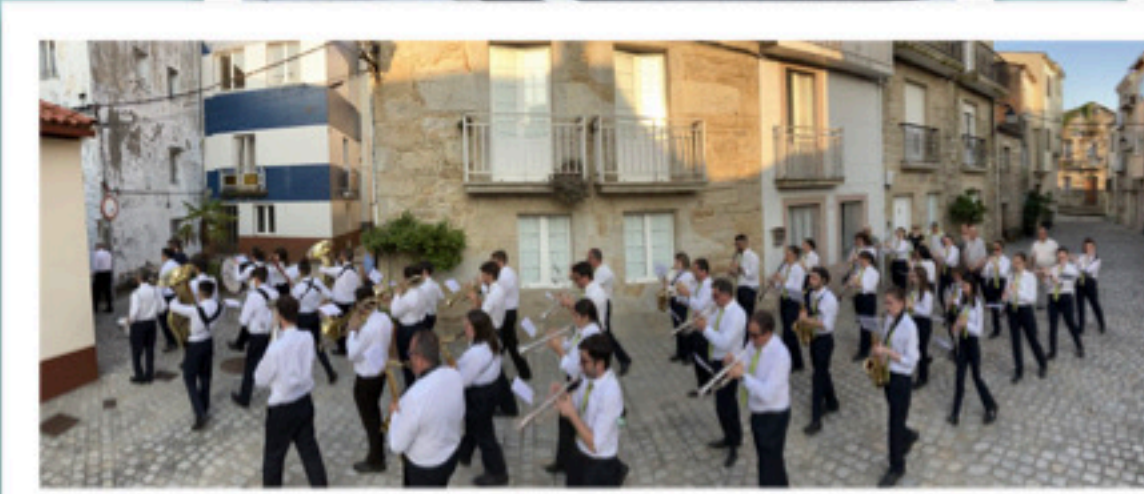
Este está a ser un verán musicalmente moi interesante. Quixésemos destacar en primeiro lugar o *Festival de Verán da Escola de Música de Rianxo 2023* pois nel danse cita as futuras promesas da música no noso municipio e, quizais, co tempo e moito traballo, máis aló del. Este festival tivo a peculiaridade de que houbo que dividilo en tres sesións, unha o 18 de Xuño, dedicada aos nosos novos estudantes de piano, e outras dúas sesións os días 30 de Xuño e 1 de Xullo para o resto de seccións. Foi un encontro moi emotivo recolléndose momentos que han de ser lembrados no futuro tanto polos participantes como polos seus familiares e asistentes ao evento. Debido á importancia que conleva achegamos algunhas fotografías recollidas ao azar que por mor da falta de espazo non fan xustiza nin poden saír nelas todos os participantes (para próximo evento foto de grupo ;)) pero que nos serven para o recordo. Por certo, dicir que non todos foron novos, e isto habemos de resaltalo pois cada vez

que a formación que se realiza na nosa EMR é algo práctico e tanxible que no curto período dun mes pode producir uns resultados sobresaíntes.

Por suposto, tamén temos noticias da nosa querida *Banda da Escola de Música de Rianxo* a cal durante este período estival estivo a ir polas nosas aldeas e lugares e tamén máis aló do noso municipio ofrecendo concertos e amenizando as festas populares. Son estes encontros, desde os pasacalles, as procesións ou os concertos polas festas populares momentos para atoparnos coas nosas raíces e polo tanto, con nós mesmos, e, entre outros, citaremos para lembrar o Xesús Sacramentado en Rianxo, as festas de Vacariza, o emotivo pasarrúas e procesión por Asados onde con tanto agarimo nos acolleron e onde compartimos unha boa conversa que non esquecemos, o concerto en Rois ou a mesma actuación en Isorna entre outras moitas actuacións que non citamos por falta de espazo pero que non foron menos importantes.

E moi importante, tamén, foron tanto a participación no *Festival de Bandas do Rosal* como a celebración do *XVIII Ciclo de Bandas Concello de Rianxo*. Ciclo que nos trouxo actuacións tan interesantes como a mesma *Agrupación Musical do Rosal* e a *Agrupación Músico-Cultural de Ribadumia*. Ciclo que contou ademais con dous concertos temáticos por parte da nosa BEMR como foron o *Concerto Música de Videoxogos* que se celebrou o sábado 8 de Xullo pasado e que contou con numeroso público e o emotivo *Barahúnda Sinfónica. Concerto dos Aniversarios*. No cal se celebrou o Aniversario da formación do grupo

XVIII CICLO DE BANDAS CONCELLO DE RIANXO XULLO - AGOSTO 2023

<p>Sábado 8 de xullo 22:30 Campo de Arriba Banda da Escola de Música de Rianxo Concerto "Música de Videoxogos" no marco do Rianxo Gaming Experience</p>	<p>Sábado 22 de xullo 21:00 Praza Dieste Agrupación Musical do Rosal</p>
<p>Domingo 23 de xullo 21:00 Praza Dieste Agrupación Músico-Cultural de Ribadumia</p>	<p>Sábado 12 de agosto 22:00 Praza Castelao Banda da Escola de Música de Rianxo & Barahúnda Barahúnda Sinfónica Concerto dos Aniversarios</p>

Organiza: BEMR
Colaboran: Rianxo, Deputación da Coruña

XVIII CICLO DE BANDAS CONCELLO DE RIANXO
Banda da Escola de Música de Rianxo
Concerto "Música de Videoxogos"
Sábado 8 de xullo
22:30 - Campo de Arriba

Organiza: BEMR
Colaboran: Rianxo, Deputación da Coruña

Barahúnda así como se lembrou que este ano é o noso XX Aniversario e no cal se puideron vivir momentos moi fermosos. Esperamos con moitas ganas a estrea do seu novo disco agora en Setembro, obra á que desexamos a mellor das sortes. Este ciclo tamén contou co apoio do Excelentísimo Concello de Rianxo e a Deputación da Coruña.

E deixamos para o final o que quizais sexa un dos eventos máis importantes do presente ano, o concerto celebrado o día 1 de Maio pasado e o cal conmemoraba o *XX Aniversario da Banda da Escola de Música de Rianxo*, acto que tamén contou co patrocinio do Excelentísimo Concello de Rianxo. .

Evento no cal se viviron momentos moi bonitos e cheos de emotividade, entre os cales imos resaltar a homenaxe ao profesorado da EMR polo seu continuo labor en favor da cultura e a arte, aos familiares do alumnado polos esforzos que realizan constantemente, aos antigos membros, algúns dos cales volveron para o aniversario e mesmo para quedar e a todos os presidentes que a EMR tivo ao longo dos seus xa vinte anos de andaina. Comezando por Ramón Pérez Vicente, primeiro Presidente da EMR e fundador desta xunto con Rafael Collazo. Ramón (Moncho) hoxe en día leva a responsabilidade da corda de percusión sempre buscando a unidade na práctica do traballo tentando sacar o mellor de cada un dos seus compañeiros e do equipo e sempre disposto a axudar con humildade. Un exemplo para seguir por todos nós. Tamén destacar aos posteriores presidentes Rafael Varela, Tobías Betanzos e o noso actual presidente Eduardo García Mosconi. Por suposto non podía faltar a homenaxe a María Varela por todo o seu labor e implicación ao servizo da EMR máis aló do meramente musical. E finalmente, claro, a merecida homenaxe ao noso director, Rafael Collazo Moares. E si, si; sabemos que nestas liñas fáltannos moitas cosas pero habemos de culminar o artigo e non atopamos mellor final que a música da nosa BEMR.

Ross Roy (1997), de Jacob de Haan, interpretado pola BEMR este pasado 1º de Maio.

Entrevista a... Narci Rodríguez

Redacción

O noso invitado de hoxe, *Narci Rodríguez*, é unha persoa bastante moza. Cando menos o espírito que nos transmite é o de alguén que comezou a explorar con curiosidade e mente aberta o mundo e as persoas que lle rodeaban e a si mesmo; que hoxe en día continúa facéndoo e que parece non ter a máis mínima intención de deterse nalgún momento futuro da súa vida. Para nós, *Nossomos*, hoxe en día xa o mero feito de atreverse a pensar e facer algo con criterio propio non soamente é resistir senón que forma parte do camiño para saír desa gaiola de ouro que nos impoñen e que non é outra cousa que aquilo tan comunmente chamado *área de confort*, *carreiros trillados*. É precisamente por ser el mesmo e pola súa experiencia vital que lle ofrecemos esta entrevista á cal accedeu amablemente e que esperamos que vos guste.

Nossomos: Como persoa creativa que es, gustaríanos que te presentases ti mesmo con aqueles datos que consideres debemos coñecer de ti para esta entrevista.

Narci: Persoa “fozona”, inqueda por propia natureza, “terco” e voluble.

Nossomos: Viaxaches e imbuícheste de experiencias, formas de pensar e estilos artísticos doutros pobos. Máis tarde preguntaremosche en maior detalle sobre iso pero quixésemos en primeiro lugar que nos explicases o que aprendiches en canto a metodoloxías educativas no terreo musical mesmo con persoas con dificultades para ler e escribir.

Narci: Xusto aí resulta una pregunta moi interesante xa que no eido netamente didáctico tiven a sorte de poder reaprender moitos conceptos dende métodos e xeitos de velas campos musicais que mudaron o meu concepto enquistado de abordaxe unilateral.

Nossomos: Que significou para ti a túa experiencia en Brasil? En que crees que che enriqueceu máis e que crees que desde ese enriquecemento podes achegar de volta en Galicia?

Narci: Brasil foi unha experiencia vital, fundamental que si tivera que resumir en dúas palabras serían: Experiencia e vivencia.

Nossomos: Sabemos do dA Trío co cal xa van alá catro discos tamén fixeches presentacións con diferentes formacións; traballos con Celia Mur, Logan Richardson, Pablo Castaño, Marcos Pin, etc, etc,... Gustaríanos que nos deses unha idea da amplitude do teu traballo.

Narci: O meu traballo está enfocado ao 100% no dA Trio nestes momentos xa que estamos a gravar o noso quinto traballo de estudio e toda a miña inquietude compositiva deriva cara aí. Despois por suposto sigo cantando jazz, bossa nova e soul con diferentes formacións e proxectos.

Nossomos: Partindo de que a música que hoxe chamamos *clásica* (é tan só un convenio pois se fósemos estritos coa denominación teríamos que limitarnos ao período do clasicismo soamente) no seu momento foi vangarda musical e ata atacada polos ortodoxos de cada época... Que é para ti a chamada "fusión musical"? e é máis Que é para ti a música?

Narci: A fusión musical é sen dubida un "constructo" social e cultural onde o ser humano tenta catalogar e monitorizar procesos esencialmente naturais de, novamente, evolución social e cultural. A fusión é inevitable e intrínseca ao paso do tempo nun constante movemento.

Nossomos: Cales son os proxectos realizados máis queridos por ti? Cales son os teus proxectos de futuro?

Narci: Todos son moi queridos pero novamente reincido no dA Trío como algo moi moi especial. No futuro virán cousas diferentes, aínda non sei cales pero a disposición xa existe.

Nossomos: Pregunta en branco. Dinos o que queiras.

Narci: Oxalá que as clases traballadoras culturais ou non converxan en términos

propia mente organizativos e dita organización derive en revolución.

Nossomos: Queremos terminar con sobremesa musical así que recoméndanos algunha música e a aquelas persoas que fan música que hoxe che apeteza escoitar. Mañá talvez recomendarasnos outras pero queremos unha fotografía dos teus gustos musicais de hoxe e agora.

Narci: Ultimamente escoito moito a Mark Murphy, Little Simz, Joji, La mandrágora, Joao Donato e o cuarteto de corda de Beethoven.

Agradecemos a Narci esta interesante entrevista á vez que emprazamos a quen desexe explorar un pouco máis a súa obra, a que compre os seus discos pois estes son a súa obra e, por tanto, aquilo que esta entrevista precisa para estar completa.

Evening in Copacabana, de Alfredo Cardim. Interpreta al piano Nereida Pérez.

Concerto Sentido...

Verbena Sinfónica 2022

Redacción

O pasado 10 de setembro, fai xa case un ano, a BEMR baixo a dirección de Rafael Collazo e con arranxos de Antón Alcalde, presentou en concerto a primeira *Verbena Sinfónica*. Tal foi a acollida que o numeroso público que asistiu ao acto lle outorgou que este ano teremos unha nova edición, iso si, con diferentes temas. Esta é pois unha ocasión para lembrar aquel primeiro concerto que é xa parte da historia da nosa banda. E farémolo traendo aquí cada un dos temas interpretados cunhas breves palabras sobre a súa historia e o audio correspondente, polo que, como en tantas ocasións, volvemos recomendar a edición multimedia. E con estas... Empezamos!

1. *Bienvenidos*. Con letra e música de Miguel Ríos en colaboración con Tato Gómez, este tema composto en 1982 como agradecemento ao agarimo e esforzo dos seus fans por asistir aos seus concertos (Miguel nunca esqueceu os seus tempos, máis mozos, en que tamén seguía aos seus ídolos de concerto en concerto). Máis que un mero tema de apertura, que tamén, esta canción perfílase como un himno de entrada. A BEMR realizou un impactante comezo ao executar os primeiros compases da peza co pano baixado para aos poucos, lentamente, ir subíndoo no crescendo musical do comezo.

2. *Vivir Así es Morir de Amor*. Composta e editada polo cantante e compositor Camilo Sesto en 1978 baixo o selo *Ariola* e presentado nun principio en formato de Single (ou sinxelo, é dicir, disco de vinilo de dúas caras que normalmente viraba a 45 rpm e o cal dispoñía dunha canción por cada unha delas)/delas). O tema, fermoso e potente explota a voz de Camilo e para tal efecto é tamén axudado polo romántico da súa letra a cal fala dun amor imposible e as

contradicións que sofre para non ser dominado polo corazón.

3. *A Santiago Voy - De Santiago Vengo.*

Trátase de dous animados temas con que Os Tamara (Noia) fannos bailar grazas a unha feliz e personalísima fusión de música tradicional, pop rock, soul e ritmos latinos sendo os seus títulos *A Santiago Voy* e *De Santiago Vengo*. Temas pertencentes a unha banda lendaria dentro de Galicia pois xa desde os anos cincuenta (1958) do século pasado, data en que naceu a formación, comezaron a facernos gozar coa súa música. O nome do grupo provén da antiga denominación do río Tambre pois Tamara era como xa se chamaba desde tempos da dominación romana. Entre os nomes de integrantes destacados do grupo imos destacar aquí aos irmáns Romo (Prudencio e Alberte), Pucho Boedo, Manolo Paz, Enrique Paisal, Xosé Sarmiento, Germán Olarriaga e Paco Montero. Cabe destacar o labor artístico que realizaron no estranxeiro desde o feito de ser a primeira banda española en actuar no teatro *Olympia de París* ata as súas numerosas xiras internacionais. Na nosa opinión, trátase dun grupo subestimado nestes días pois marcou toda unha época e influíu a tantos e tantos artistas de xeracións posteriores. Pero sobre todo, porque a súa música alégranos o corazón. É por esa razón que convidamos a unha re-audición dos seus discos, comezando polo último que gravaron *Agora é Sempre* (Igaem, 2002) ou se nos apetece algo máis fusión á vez que tradicional o seu delicioso *Afro Cha Cha Bolero Chipi Chipi* (BnF, 1962) (e si, ese é o título). Resaltar que gran parte das súas gravacións

foron en formato Single ou Extended Play e logo recollidas en discos compilatorios.

4. *El Ladrón.*

A Sonora Santanera, agrupación musical mexicana creada en 1955 ten no seu repertorio moitas pezas memorables que xa forman parte da banda sonora non só do pobo mexicano senón do noso propio, transcendiendo fronteiras co seu estilo peculiar principalmente baseado en ritmos tropicais como o bolero, o chachachá, a cumbia, a rumba... en gran parte debido ao gran músico Carlos Colorado Beira (trompetista). Houbo varias divisións dentro desta agrupación denominándose todas Sonora Santanera, escapando a súa análise aos obxectivos deste artigo polo que tan só o facemos notar. O tema que a BEMR presentou, *El Ladrón*, contando cos exquisitos arranxos de Antón Alcalde e a fantástica voz de Silvia Ferre é perfectamente interpretado realzando tanto o aspecto musical como o contido da letra. Para culminar esta breve recensión imos recomendar dous discos da Sonora Santanera, sendo o primeiro *Sonora Santanera Auditorio Nacional*, de 2018 e baixo o selo *Anyxi* producións. A segunda recomendación é o disco en vivo *Sonora Santanera Tour Sinfónico en Vivo Auditorio Nacional de 2023* e baixo o selo *CHR* producións. Con todo non queremos deixar á Sonora sen facer referencia a dous increíbles traballos desta con músicos españois. Estes son *Cigala Canta a México*, de 2020 con *Sony Music Entertainment*; unha debilidade miña Diego el Cigala, hei de recoñecer, capaz de pintar coa súa rota voz maravillosos cadros musicais. A segunda das

colaboracións que quero destacar é *Que No, Que No*, de Rozalén á que non engadiremos ningún comentario pois prefiro que o lector que non coñece o tema, descúbrao en por si e que o que o coñece xa, déalle unha segunda volta.

5. *Más que tu Amigo.* E continuamos en México con Marco Antonio Solís, compositor de tantas e tantas cancións, que asina este tema unha canción preciosa. Desde Raphael a Rocío Jurado, pasando por Rocío Dúrcal, Roberto Carlos, Enrique Iglesias e tantos e tantos interpretaron as súas cancións. Recomendamos a audición do disco *Trozos de mi Alma*, gravado en 1999 baixo o selo *Fonovisa*. Disco no que interpreta moitos dos temas que no seu día compuxo para outros cantantes.

6. *Dinguillidán.* Fermosísima canción con sabor á nosa terra máis polo seu espírito que pola lingua en que se escribiu e asinada en letra e música por Juan Pardo. Auténtico galego de pura cepa nacido en Baleares, pero criado aquí, porque realmente un é de onde sente, pertence á terra e ao pobo con que se compromete e, simplemente, porque un galego nace onde lle apetece. Deste gran artista non falaremos máis precisamente porque lle fariamos unha terrible inxustiza con tan poucas liñas, así que á espera doutro espazo máis amplo simplemente diremos que para nós representa un amplo sorriso alegre e optimista no panorama musical desta terra. E

postos no compromiso de recomendar unha audición, e con moita pena de deixar outras obras, decantámonos hoxe polo disco *Galicia Miña Nai Dos Dous Mares* (1976, *Sony Music Entertainment*).

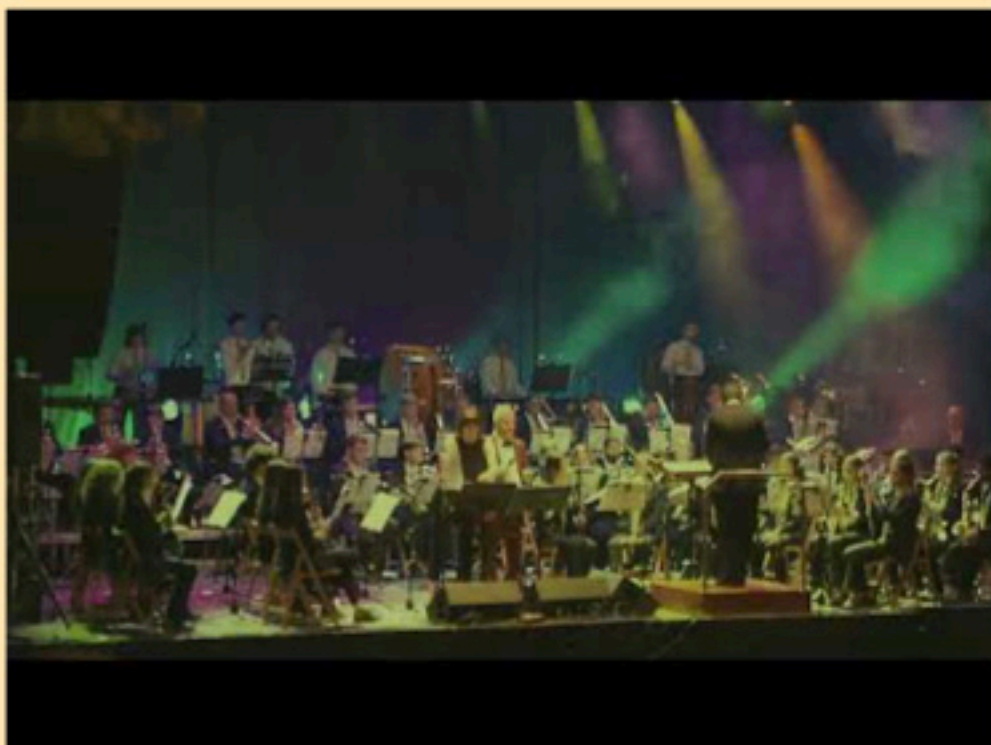
7. *Paso-dobles.* Esta peza inclúe tres pasodobres perfectamente engarzados polo mozo mestre Antón Alcalde sendo o vídeo máis visto na nosa canle de Youtube sobre a Verbena Sinfónica. Os citados temas son: *El Gato Montés* (Manuel Panella), *Cielo Andaluz* (Pascual Marquina) e *Gallito* (Santiago Lope). Como o artigo alóngasenos non entraremos no detalle de cada un deles, mais habemos de facer notar a necesidade dun artigo específico pois son os paso-dobres precisamente un estilo musical moi querido na nosa terra. O devandito, o tema máis visto e, a teor do que puidemos presenciar no evento, o máis bailado (todo isto á marxe, por suposto, do último tema do concerto, ao que xa chegaremos).

8. *Francisco Alegre*. Asinado por Antonio Quintero, Rafael de León e Manuel Quiroga, este tema de 1945 conta moi acertadamente coa voz de Silvia Ferre. E dicimos moi acertadamente porque o tema pide unha voz potente á vez que clara, pide enerxía e paixón e iso é xustamente o que Silvia imprimiu chegando aos corazóns do numeroso público congregado esa noite. Grazas de novo Silvia.

9. *Piel Canela (1952)*. Cantado a dúo por José Manuel Domínguez e Silvia Ferre este precioso tema de Félix Manuel Rodríguez (Bobby) Capó é unha feliz fusión de bolero e chachachá que como un doce perfume rodéanos e adhiérennos mentres nos rumorea ao oído "déixate levar"; evidentemente a execución dos dous cantantes e a mesma BEMR baixo a dirección de Rafael Collazo ten unha gran culpa diso pero creo que non seríamos xustos se non resaltásemos tamén os finos arranxos de Antón Alcalde e a delicadísima interpretación ao piano de Alfredo Susavila.

10. *Nino Bravo*. Nesta ocasión estamos ante un díptico musical ao redor da obra de Nino Bravo, unha das mellores voces do panorama da música popular no noso país. Coa firma de José Luis Armenteros e Pablo Herrero desfilan ante nós *América, América e Libre*. O noso José Manuel Domínguez foi o encargado de tan difícil tarefa con tal bo facer que fixo as delicias do numeroso público presente. Nino Bravo, unha carreira tan curta con tan só cinco discos de estudo e un deles a título póstumo. 61 cancións que caben nunhas escasas 3 horas 19 minutos deixando para a posteridade un gran legado musical. E precisamente ese tempo é o que dura a edición das súas obras musicais completas baixo o selo *Universal Music Spain* e co título *Nino Bravo Discografía Completa*.

Libre, unha das súas cancións máis emblemáticas recibiu diversas interpretacións ideoloxicamente contrapostas e algunhas delas desmentidas polo mesmo Pablo Herrero. Desde os que din que relata a historia de Peter Fetcher ao saltar o muro de Berlín ata os que din que branqueaba o franquismo ao falar de liberdade dentro del, ata os que expoñen que era un canto de liberdade ao máis puro estilo da época, léase *La Codorniz*, fronte á ditadura. Non é o noso obxectivo resolver esta cuestión que deixamos a xuízo do lector, mais queremos facer notar como cancións como esta ou *¿Quién eres tú?* Do mesmo Nino ou, o seu equivalente xeracional *¿A quién le importa?* De Alaska que foron un referente de autoafirmación e liberdade na súa época hoxe, poderían, talvez, ser vistas como politicamente incorrectas. Que cousas. Para nós, o que autenticamente rompe cadeas son o seu estilo de cantar e a claridade, potencia e enerxía da súa voz, un desafío en toda regra para estes tempos en que a mediocridade se enterra baixo unha montaña

de hardware e software autotónico; onde a *mise en place* musical, o traballo previo e sistemático, substitúese pola postproducción dixital, onde o esforzo constante substitúese pola recompensa inmediata dos sampling pads. Mais non todo futuro é escuro, houbo xa quen se atreveu no seu momento para cantar que “más allá del mar habrá un lugar donde el Sol cada mañana brille más”.

12. *Rapaciña Rianxeira.* Composto por Rafael Varela Iglesias, este alegre e animado tema da man de Silvia Ferre e José Manuel Domínguez convídanos a bailar. Un tema que nos leva ás raíces musicais do noso pobo e fainos imbuírnos desa enerxía e sentimento de comunidade típica dos mariñeiros que xuntos cantan e bailan tras unha longa e dura travesía en barco. Esta canción, cunha letra que nomea os principais símbolos do pobo de Rianxo tales como a beira do mar e a Virxe da Guadalupe, échenos de unidade e orgullo.

13. *Ondiñas da Nosa Ría.* Antón Alcalde arranxou maxistralmente esta peza tan querida. A música é asinada por Anxo Romero Lojo (1905-1967) a cal en gran parte copia a melodía dunha canción popular castelá incluída no libro *Cancionero de Castilla la Vieja* (abarcando o traballo de campo deste cancionero desde 1910 a 1930), e chamada *Puente de la Segoviana*; sendo composta en 1932 polo gran folclorista Agapito Marazuela (1891-1983), tal e como recolle nas súas investigacións Xosé Luís do Pico Orjais (elcorreogallego.es, Souto, 24 de xuño de 2021). Quen desexe profundar neste tema pode consultar a tese doutoral (datada en 2010) do Musicólogo e Catedrático de Historia da Música Javier Jurado Luque (*A Lenda de Montelongo: a zarzuela galega como manifestación cultural multidisciplinar na conformación do nacionalismo galego*, Volume II, Anexos, páxina 168). Máis que ser un xerro de auga fría sobre a lenda que se nos presentou ao redor da creación desta peza, doutra banda tan querida no noso pobo de Rianxo, ao noso entender é un feito que nos mostra unha vez máis a universalidade e internacionalidade da música e a cultura en xeral. Moitas veces limitamos o rico patrimonio dos pobos do mundo respondendo a intereses persoais e/ou partidarios. Para nós converteuse nunha forma moi emotiva de culminar un concerto memorable.

Un paseo polos nosos lugares...

Isorna. Historia de dúas Ribeiras.

EDPC

Trátase este de un artigo moi especial para nós. De feito experimentamos sentimentos contrapostos ao poñernos a redactar pois, aínda que por unha banda, Isorna aparentemente está tan illada do resto do Municipio e, aparentemente, é tan pobre que non puidemos atopar nin unha pequena tenda de ultramarinos, por un dicir, doutra banda, aquí sentados fronte á pantalla do computador, quedáanos a sensación de que se nos quedan no tinteiro tantas e tantas cousas, de que podíamos profundar moito máis este ou aquel aspecto... E no fondo, cremos, isto é algo moi bo que nos indica que, por máis que a primeira vista poidáanos parecer pobre a nosa terra, a pouco que afondemos un pouco nela, que falemos coas súas xentes, a pouco que investiguemos, atoparemos cousas moi valiosas, non xa só para comprender o noso pasado, senón, sobre todo, para desde aí traballar un presente que constrúa un futuro mellor.

Habemos de agradecer a moitas persoas a súa colaboración para a elaboración deste artigo. Colaboración desde o simple feito de prestarse a contestar unhas preguntas, a indicarnos onde podíamos facer unhas fotos “chulis”, a recitarnos uns versos que a súa nai lle transmitiu... todos momentos moi bonitos que gardamos no recordo. Máis habemos de

Impresionante imaxe que nos mostra parte da escasa maquinaria industrial que aínda hai pola zona, atrapada entre un ferruxento aramado e as silvas que se enredan entre as súas rodas parecendo querer devoralas. Gráfica testemuña do abandono en que se atopa a parroquia.

facer especial mención, como en parte xa recollimos na editorial deste número, á axuda prestada pola Comunidade de Montes de Isorna e, na súa representación especialmente a tres persoas que é preciso citar pois nos achegaron algo máis; achegáronnos parte do seu propio traballo sobre a zona, desde experiencias vividas no monte buscando uns castros, a material fotográfico, xornalístico e literario, aos propios avances que foron facendo, a súa propia investigación, sobre o lugar en que viven. E isto, para nós foi algo moi importante pois xa pasamos das preguntas e as respostas onde se debuxa un cadro cuns roles definidos activo-pasivos, a compartir pensamentos, reflexións,

A Casa da República de Isorna co Ulla ao fondo

sobre unha práctica, sobre un traballo que xa a mesma xente de Isorna comeza a facer. Por tanto, agradecer a súa colaboración especial a María José (Chefa), a Óscar Miguéns e a Mari Carmen Figueira, Comuneiros de Montes de Isorna.

Isorna limita non só con outros municipios senón que á súa vez limita con Pontevedra grazas á ponte das Torres, pero non sempre foi así; é máis, en tempos, naqueles tempos non tan afastados en que non estaba culminada a estrada que comunica Leiro con Isorna, anos setenta do século pasado, para poder ir a Rianxo a xente debía ir por pistas. De feito, a poboación de Isorna comunicábase máis coa outra beira, con Pontevedra (Catoira, Abalo e Vilagarcía) e tamén con Dodro. Era nestes lugares onde realizaba a súa vida económica. Había que recorrer á Gamela a remo de Manolo *O Barqueiro* (servizo que daban os barqueiros a cambio de pagar un tributo ao Concello) para poder ir ao médico ou á carnicería por exemplo por citar dúas actividades tan comúns como esas. Era máis sinxelo ir ás festas da Pascua en Padrón que ir a Asados ou Araño. Antes, cóntannos algunhas

persoas do lugar, había tenda, bar, taberna, supermercado, pero pechou todo. Mesmo nos nosos días un sábado non hai autobús para Rianxo. “Ou tes coche particular ou non fas nada”, cóntannos tamén persoas do lugar. E, debido á síntese que nos presenta, citaremos a continuación un texto de Óscar Miguéns, que nos explica que noutros tempos,

“Isorna dispuxo de ata catro serradoiros de madeira. Tres deles moi preto do lugar onde a Ponte de Catoira une as provincias de Coruña e Pontevedra. O cuarto atopábase no lugar de Quintáns. De todos eles hoxe só queda en activo un no lugar do Regueiro.

Tamén a carón da estrada que une Bexo e Rianxo por Isorna e Leiro, temos as ruínas das antigas telleiras, onde se cocían as tellas que cubriron os tellados de moitas construcións na contorna. Con barro extraído da súa propia canteira. Hoxe o lugar, onde só quedan os muros, coñécese como *A Telleira*.

Preto das Trece Cruces, [...] tamén existiu outra telleira. Ou unha fábrica de baldosas no Regueiro, augas abaixo da Ponte de Catoira. Tamén nos quedaron os restos da actividade dos barcos areeiros.

[...] Actividades xa desaparecidas, pero moi unidas ao Río Ulla. Pois o Ulla era a ferramenta de traballo da [...] industria [...] dos barcos que levaban todas estas mercadorías ata Vilagarcía, que co seu porto era o centro da actividade económica da Ría de Arousa.

Igual de desaparecida que as tarefas do campo. Hoxe en día só algún ousado sementa as terras que deron de comer aos seus avós. As leiras, deixadas da man do home, pouco a pouco van sendo recuperadas pola natureza, volvéndose indistinguíbeis dos montes que rodean a parroquia de Isorna.

Lonxe quedan os tempos nos que o gando e as terras eran o tesouro máis valorado. Tempos nos que as ovellas afundían a gamela na que a súa dona as cruzaba o río para vendelas no mercado en Vilagarcía.”

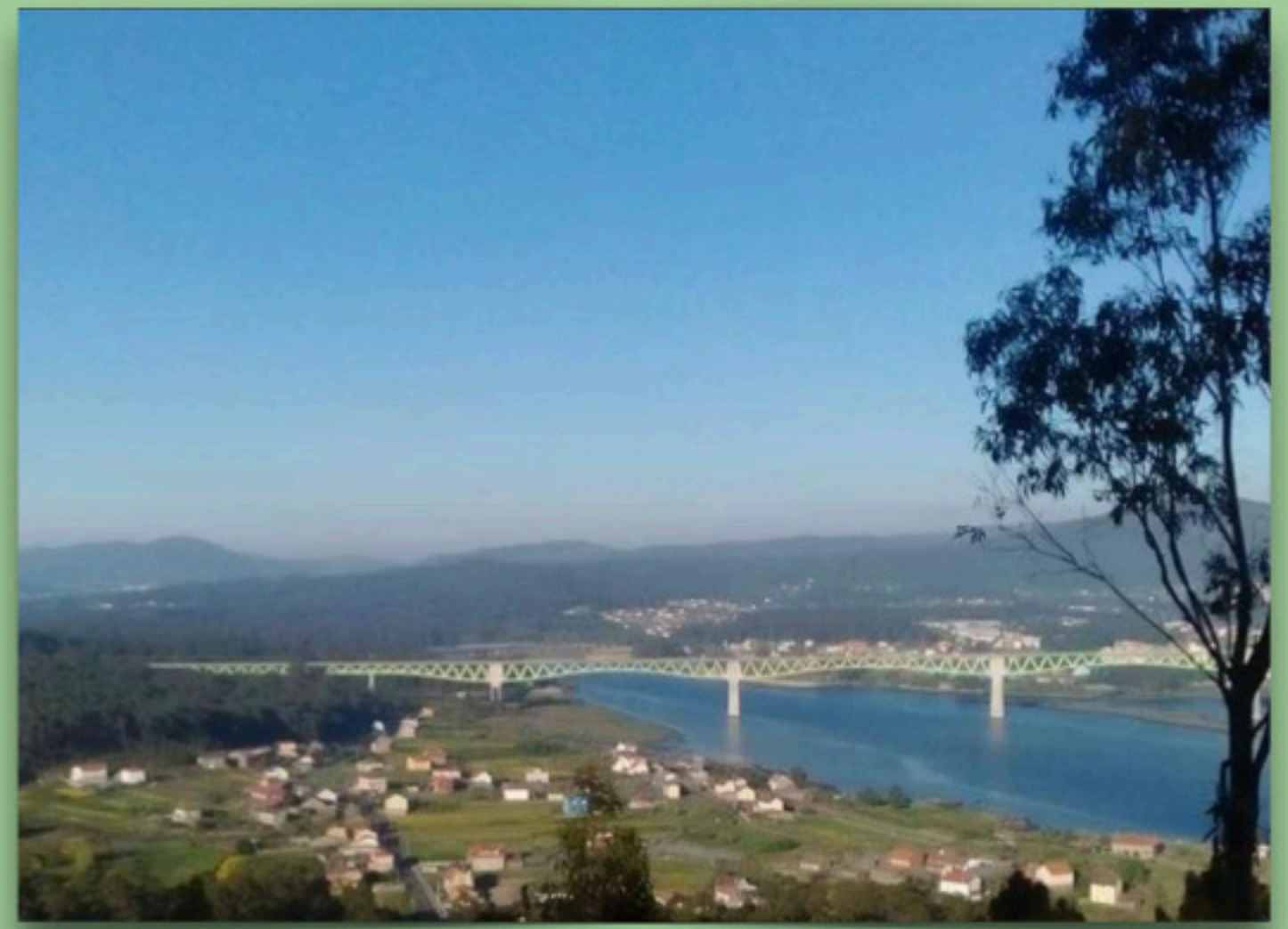
Óscar Miguéns,
“Falando da Industria de Isorna”, 2023.

Aínda que noutras épocas ou participabas das actividades por exemplo a extracción de area para a construción ou ben te ías a traballar fóra, hoxe vemos como ao peche desas explotacións económicas non lle

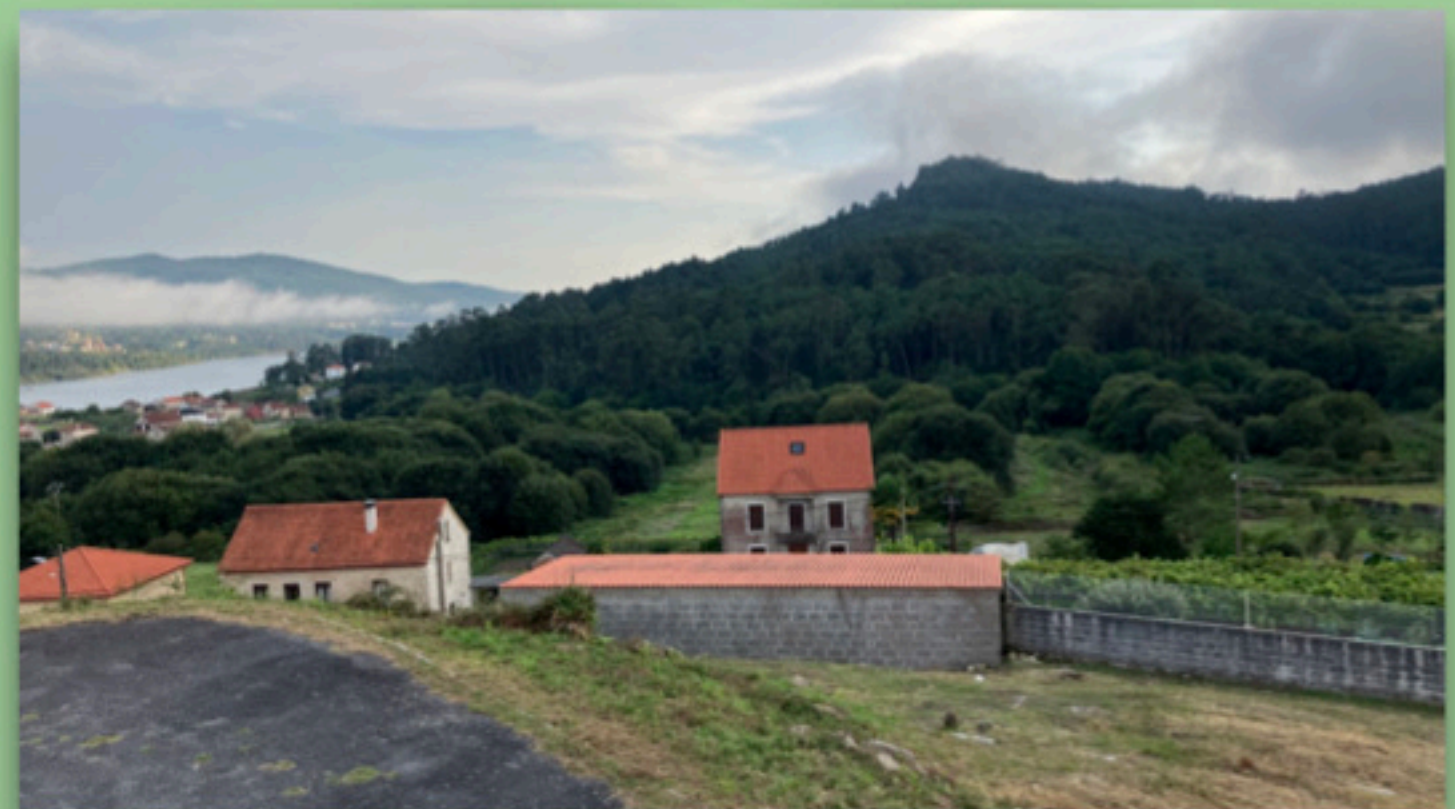
seguiu ningunha outra alternativa nin agropecuaria, nin industrial, nin turística sequera, quedando o campo, a parroquia, totalmente a mercé da desertización humana pois a iso súmase que non existe nos nosos días ningún comercio na zona. Incluso o tráfico, indícanos Chefa, “ata non hai moitos anos, era marítimo descargando madeira para as casas, mármore ou o que necesitaban na mesma Vacariza, no Porto Das Canles. Logo seguían en carros camiño arriba por unha rúa e alí collían a dirección de destino”. Por certo rúa que parece ser é unha das primeiras que foron empedradas no seu momento no noso Municipio, o que nos reforza na idea de que esta zona hoxe abandonada de Vacariza, Isorna, Quintáns, O Regueiro, Sestelo, no seu momento tivo moita máis importancia da que hoxe podemos percibir a primeira vista.

Para calquera que camiñe polas rúas de Isorna ou as aldeas que a conforman e fale con persoas, á pregunta de como é de unida a xente do lugar, con case total seguridade obterá a resposta de que non existe unidade ningunha. Con todo queremos resaltar o feito de que, obtendo esas mesmas respostas, a nosa experiencia práctica foi totalmente diferente. Atopamos unha poboación ansiosa por falar, por compartir, e por coñecer. Díciános unha persoa entrevistada: “creo que o primeiro que temos que facer e coñecer o noso”. E pensamos que en gran medida ten razón. Coñecemos nós, coñecer o proceso polo que ata aquí chegamos, coñecer outras iniciativas e outras formas de abordar os problemas... Porque, coñecendo comprendemos, coñecendo valoramos, coñecendo amamos e loitamos polo noso pobo. A modo de mero exemplo, outros municipios desenvolven roteiros para coñecerse e darse a coñecer; como o roteiro “Camiño do Carro” con que se dá a coñecer a Illa de Cortegada. E, neste sentido achegábanos unha das persoas entrevistadas que había que desenvolver

“O turismo. Adecentando camiños de monte, unindo como antiguamente as parroquias polo monte. Conexión con Leiro, Asados e por esta vía á

Vista desde o Castro das Cercas

Vista do Castro das Cercas desde A Casa da República

Estado en que se atopa o Castro das Cercas

súa vez con Araño e Taragoña. E aproveitando ben o camiño de Santiago por exemplo agora que a unitaria de Vacariza está vacía incluso a parte de arriba a poderían usar de área de descanso ou albergue municipal para peregrinos. E a casa da República como área de respostaxe, na parte baixa tamén se podería usar. Baños e máquinas expendedoras [...] Tamén o litoral do río Ulla, non parar nas tres cruces, seguir ata Vacariza. A

Ínsua que compartimos con Bexo é riquísima en flora e fauna silvestre”

Mais, nos decía, “con este turismo queremos potenciar o noso Castro. Darlle o valor que se merece, que é o gran descoñecido do Concello”.

“Desde o porto das Canles podería haber un embarque hacia Cesures... Facendo ese trozo de camiño por mar, por exemplo, chegan de Rianxo ata a Vacariza, e ter a opción de seguir a pé ata Santiago ou un tramo polo río Ulla ata Cesures. As vistas son espectaculares”.

Mesmo nos achegaron a idea de usar a unitaria de Vacariza e que unha persoa puidese atender aos peregrinos e tamén aos veciños “facendo parroquia”. E nós engadimos, se queremos poñer en valor o Castro das Cercas, haberá que traballar no, o que á súa vez permitiría con gran probabilidade co tempo desenvolver un museo ao redor del e, por conseguinte, outra serie de locais asociados a iso que darían traballo á vez que nos achegarían máis a nós mesmos. Así mesmo, ese “facer parroquia” podería potenciar o desenvolvemento de actividades culturais que vaian máis aló da típica partida de cartas, como a celebración de cineforums, audicións, charlas coloquio, asembleas en torno ao mesmo estado, necesidades e solucións da zona... Por exemplo, algún arqueólogo puido explicar aos veciños a importancia dos xacementos circundantes?, ou, cantas charlas se deron ao redor da diversidade de flora e fauna da Ínsua a fin de que comprendamos mellor os tesouros que temos e a necesidade de vivir en harmonía coa natureza?, etc, etc,...

Negámonos a escoitar resignadamente a típica frase de que iso é imposible ou demasiado difícil. Simplemente observando as dúas beiras, a de Isorna e a de Catoira vemos unha gran diferenza que nos indica que un desenvolvemento industrial e agropecuario é perfectamente posible. Doutra banda, só atopamos fame. *Fame* por coñecer, *fame* por loitar contra a morte anunciada da parroquia, *fame* por transformar o proceso dexenerativo no tecido produtivo na zona e camiñar cara a adiante.

Pero antes de rematar, queremos insistir na importancia das Comunidades de Montes, as cales xestionan unha cuarta parte do territorio galego, e que son auténtica marca de identidade do noso pobo. Cantas máis mans se sumen a iso, mellor. Desde estas liñas preguntámonos, e quixésemos que fose motivo de reflexión: *Cal sería o potencial dos nosos lugares, das nosas aldeas, das nosas xentes cunhas comunidades de montes cada vez máis fortes?*

Como dicíamos ao principio deste artigo *Comprendendo o noso pasado traballamos o presente para construír un mundo mellor.*

Bella Ciao, interpretado por Nereida Pérez.

O final do roteiro das Trece Cruces.

Dúas ribeiras, un río e dúas pontes.

Vista da aldea de Isorna desde as ventás da Casa da República.

Perfecto exemplo de relación simbiótica entre o home e a natureza, neste caso a produción de mel e cera que se obtía nos panales de abellas nas casas dos mesmos aldeáns.

Por esta rúa, en Vacariza, transportábase o material que se recollía dos barcos do Porto das Canles.

Comprendendo o noso pasado traballamos o presente para construír un mundo mellor

Vista da Ínsua desde A Vacariza, un lugar repleto de fauna e flora silvestre.

Vista, desde Isorna, da outra ribeira (Catoira), onde florecen as industrias e o comercio.

Vista das Torres do Oeste desde o lado de Isorna da Ponte de Catoira. Isorna existe, míraa en pé sobre estas torres.

Estas son a poda e a eixada que nos atopamos no noso primeiro encontro coa Comunidade de Montes.

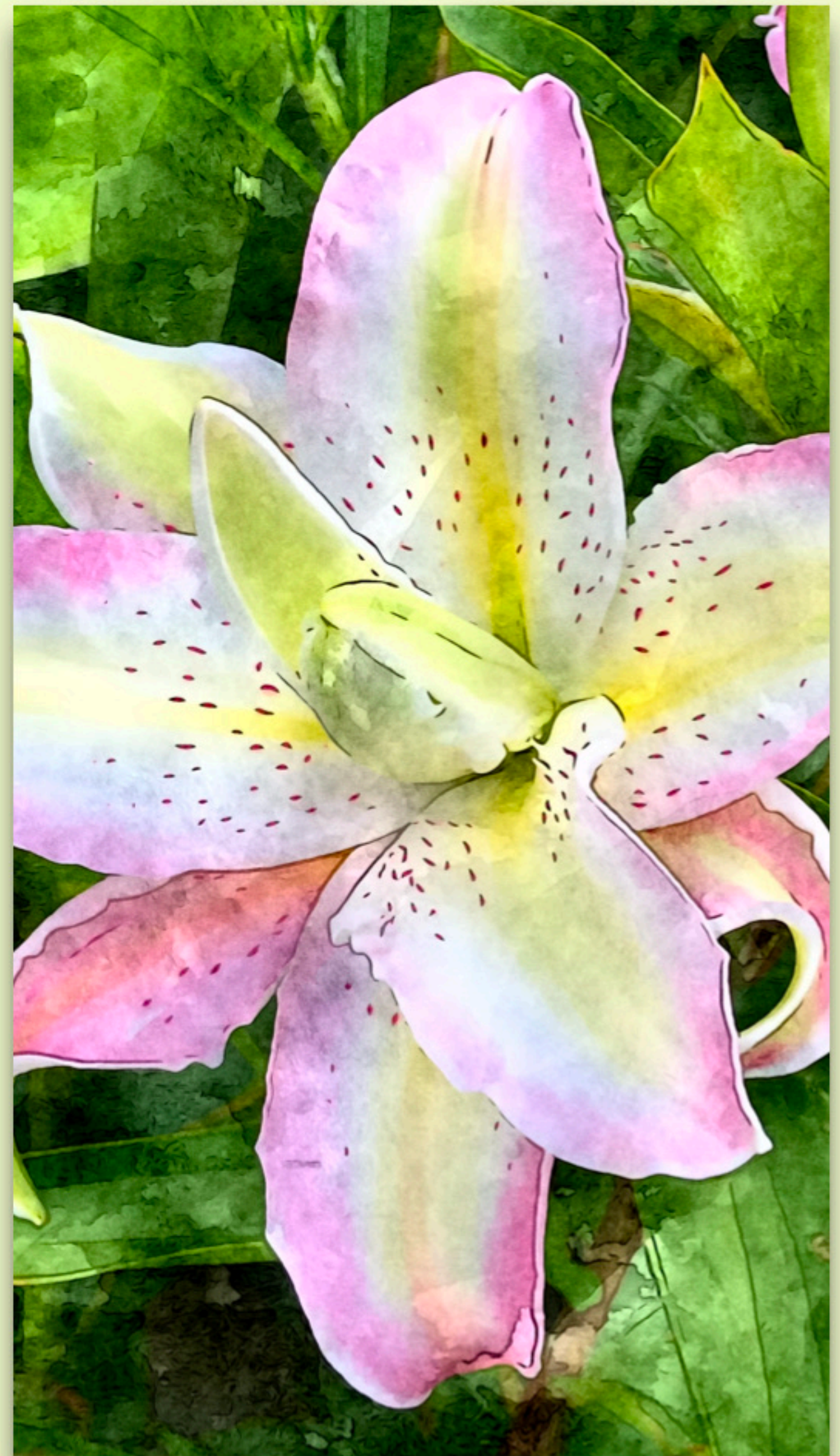
A Música dos Nossos Lugares... ABBA Gold en A Vacariza (Isorna)

Redacción

O pasado 18 de Xuño en a Vacariza, unha preciosa aldea pertencente á parroquia de Isorna no noso municipio, a Banda da Escola de Música de Rianxo presentou un dos temas que seleccionou para as actuacións do presente verán.

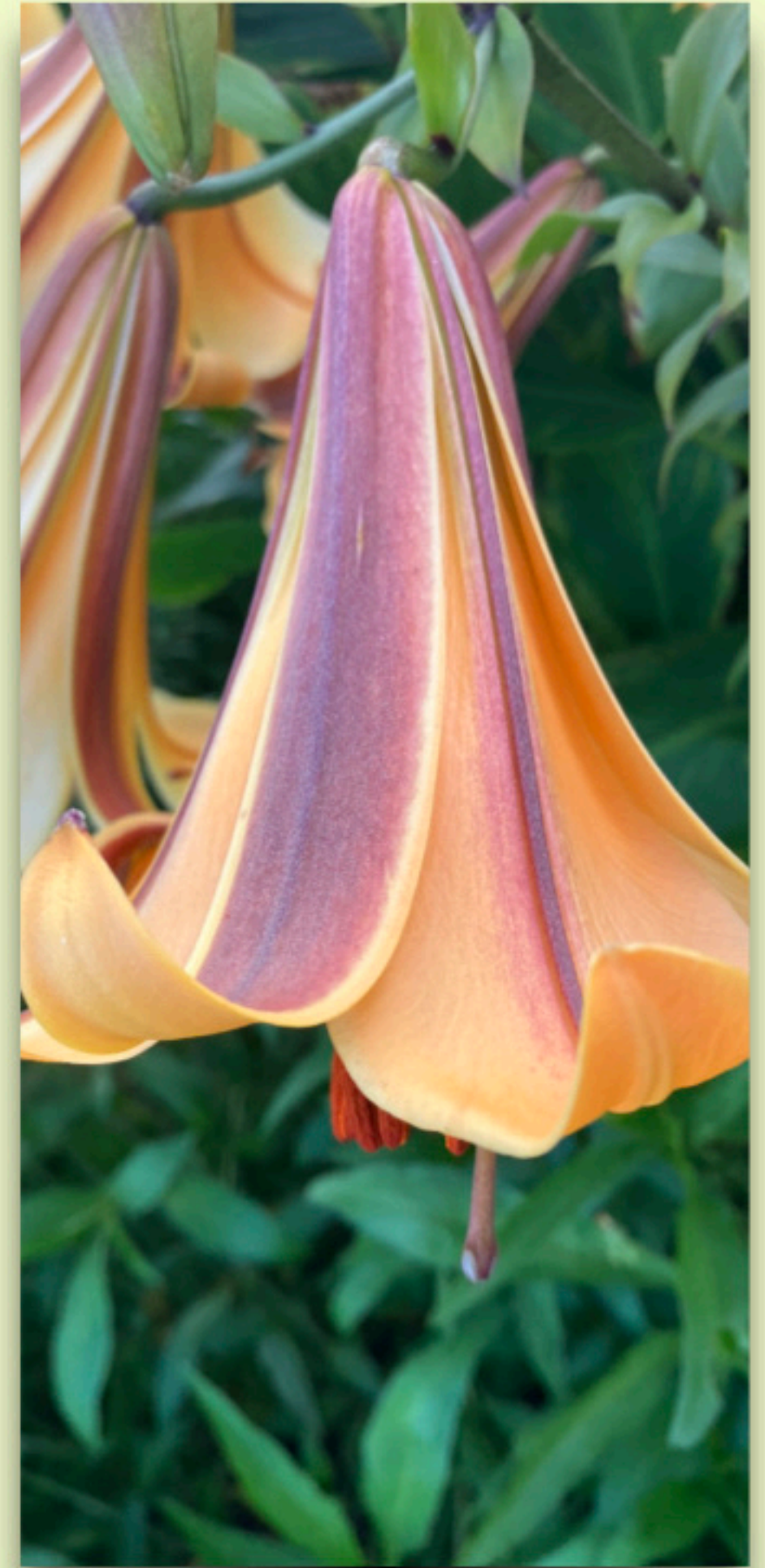
ABBA Gold, arranxado por Ron Sebregts, permítenos reencontrarnos con algúns dos temas máis característicos do mítico grupo de pop. En concreto este popurrí comeza con *Dancing Queen* e por orde de execución temos *Mamma Mia*, *Fernando* e finalmente *The Winner Takes It All*. Todo iso presentado da forma máis uniforme e contaxiosamente bailable posible.

Tras o triunfo alá por 1974 no Festival de Eurovisión coa canción *Waterloo*, o grupo deuse a coñecer por todo o mundo. O nome do grupo, tan sideralmente postmoderno, obtense a partir das siglas dos seus membros Agnetha Fältskog, Björn Ulvaeus, Benny Andersson e Anni-Frid «Frida» Lyngstad. Entre os seus principais éxitos, á parte dos citados pertencentes a *ABBA Gold*, quero

destacar *Voulez-vous*, *Waterloo*, *I Have a Dream*, *Super Trouper*, *Gimme! Gimme! Gimme! (A Man After Midnight)*, *Chiquitita*, *Knowing Me, Knowing You*, *Take A Chance On Me*, *SOS* e *Does Your Mother Know?*

Como adoita ser moi usual, a música que o grupo realiza é criticada á vez que enxalzada e precisamente crícaselles aquelas cousas que outros ven como positivas por exemplo o directo da súa música e o simple das súas letras. Nós, tamén como adoitamos facer, non entraremos en tales charcos que nos parecen innecesarios senón que remitimos ao lector a unha audición da súa obra e que decida simplemente se lle gusta ou non. Iso si, habemos de facer a advertencia de que debido ao potente das súas melodías e a importancia dos retrosos nos seus temas é mellor afastarse dos discos recompilatorios de éxitos; eses chamados *Super Hits* os cales non recollen realmente as mellores cancións ou temas senón os máis comerciais, e adentrarse nos discos publicados. Doutra banda esas seleccións afástannos da comprensión de cada momento particular e do mesmo proceso evolutivo das persoas que crean os contidos artísticos. E como é mester terminar cunha recomendación en concreto aí vai a que desde estas páxinas facemos: *Arrival*, publicado en 1976 do cal podemos obter unha edición baixo o selo *Polar Music International*.

Foi na Vacariza o día 18 de Xuño de 2023 cando se presentou por primeira vez *Abba Gold*, momento que aquí reproducimos.

E LOGO TI?

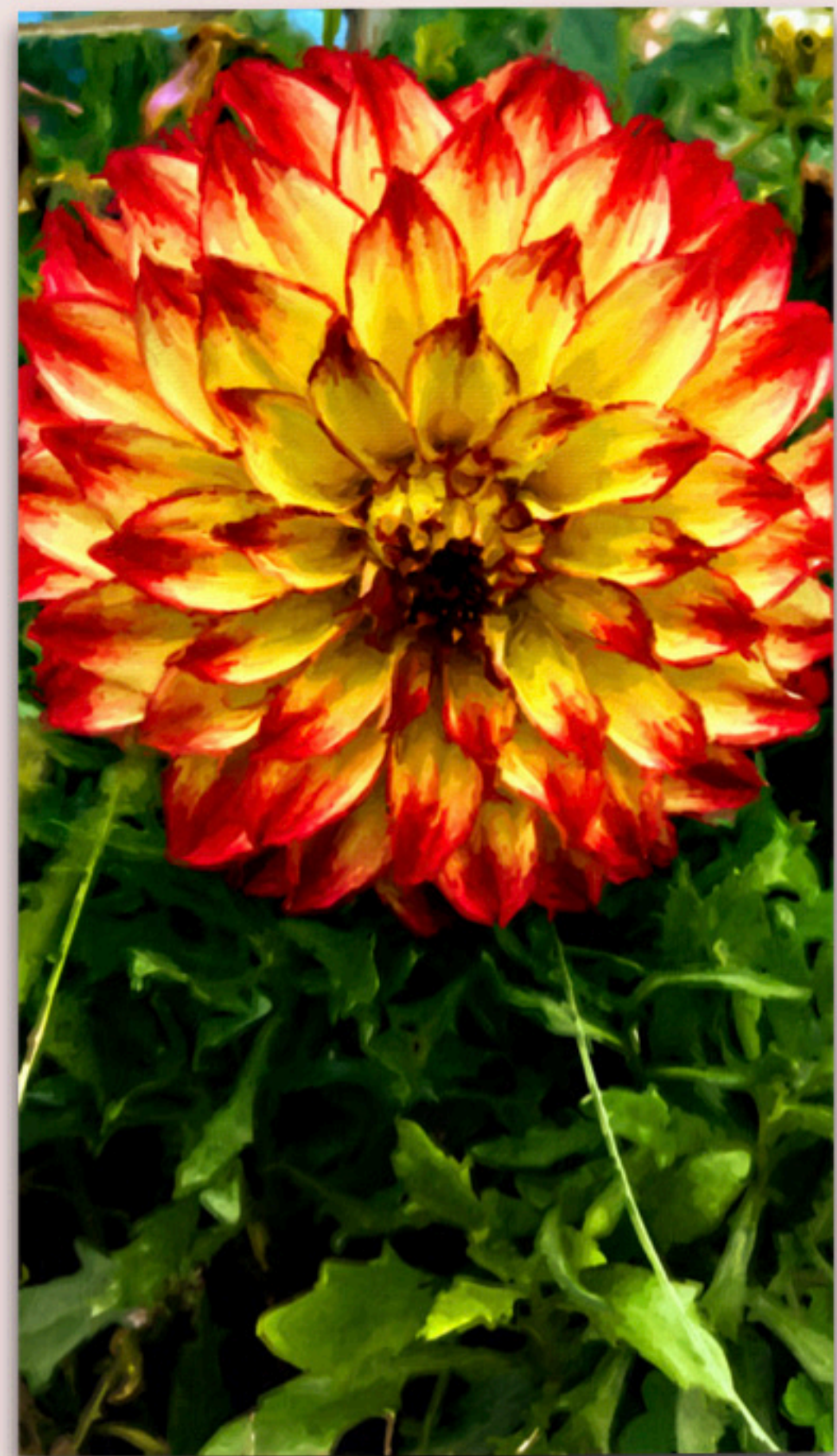
Coñecendo mellor a aquelas
persoas que, por mor da
veciñanza e cotidianeidade, non
as chegamos nunca a valorar no
que valen... ata agora.

Hoxe comparte connosco... Rosa María Carou
Domínguez.

Redacción

Este apartado, sinceramente, non estaba previsto e xurdiu mentres preparabamos a síntese sobre o camiño artístico do mestre Rogelio Groba; que, nacido nunha pequena aldea de Pontevedra, pasou a facer cousas realmente importantes e incidiu no desenvolvemento de tanta xente despois (só citar, por exemplo, a creación da Orquesta da Coruña) pero que, por desgraza, moitos de nós descoñecíamos. As preguntas serán sempre as mesmas... as persoas e as súas experiencias serán a variable nesta sección. Hoxe, Rosa María Carou Domínguez, quen naceu en Rianxo o ano 1971 e vive actualmente en Rianxo, comparte connosco...

NOSSOMOS: Como descubriches o mundo da música, que foi o que che atraeu e como foi o teu proceso de aprendizaxe?

ROSA MARÍA CAROU DOMÍNGUEZ: O mundo da música descubríno dende pequerrecha, sempre me gusto cantar e bailar. Cando ía as verbenas poñíame diante

do palco e imaxinábame ser a cantante do grupo. Quería tocar un instrumento polo que meus pais mandarome as clases de solfexo co profe Silverio, no antigo Liceo Marítimo Rianxeiro. A metodoloxía de antes non era coma a de agora e as clases eran moi aburridas, polo que despois de dous anos deixei e apunteime as clases de danzas con Charo a de Feliciano. Estiven uns cantos anos e cando xa era unha mociña estiven no grupo de danzas da Asociación de Amas de Casa de Rianxo con Maruchi. Cos anos fun decantandome polo baile e cando coñecín o que agora é meu home xa fai uns trinta anos, descubrimos os Bailes de Salón, que foi o que me marcou os vindeiros anos. Marchamos a Canarias e abrimos unha academia de baile con bastante éxito. Para non caer na rutina e querer seguir medrando decidimos deixalo todo e formarnos como profesionais do baile polo que marchamos a Londres e durante 5 anos estivemos formándonos e presentándonos a concursos de baile, quedando terceiros de Inglaterra na nosa categoría. Retornamos a Canarias onde abrimos de novo a academia cunha benvida moi exitosa. A xente non se olvidara de nos!. Cando decidimos formar unha familia pensamos que era o momento de cambiar e volver a Galiza. Coma todavía tiña unha espiña cravada co tema da música e o instrumento, intentei que os meus fillos ma quitaran, e tiveron sorte porque hoxe en día o neno toca o bombardino na Banda da escola de Música de Rianxo.

NOSSOMOS: Que persoas te acompañaron neste camiño e de que xeito influíron e axudaron?

ROSA MARÍA CAROU DOMÍNGUEZ: Sempre fomos meu home e mais eu. Apoiándonos un sobre o outro, tirando para diante incluso nos momentos menos productivos. Tamén un especial recordo a Pat

Good, unha das nosas mestras en Londres que nos axudou adaptando os seus horarios os nosos ata o final. E tamén a Lea Müller por tantas e tantas horas dedicadas a nos de maneira altruista.

NOSSOMOS: Que cousas botaches en falta no teu proceso de aprendizaxe e que cousas pensas que tanto o resto de nós como as institucións podemos facer para axudar a aquelas persoas que hoxe queren crecer a modiño? (No sentido de medrar disfrutando daquelas cousas que consideramos importantes na nosa vida e dando valor e agarrando cada momento dese mesmo proceso de crecemento persoal).

ROSA MARÍA CAROU DOMÍNGUEZ: Boto de menos a maneira de ensinar no contexto actual. Fai anos facíanse as cousas doutra maneira. Non é comparativo senón que eran así. Hoxe en día hai moita máis información, medios e recursos para seguir medrando e imaxino que cos anos cambiará..

NOSSOMOS: Din que aprendemos moito máis dos erros que dos éxitos e por iso gustaríanos que compartises connosco un erro, só un, que influíu en ti positivamente para o teu futuro desenvolvemento.

ROSA MARÍA CAROU DOMÍNGUEZ: Son unha persoa moi pragmática e metódica. Necesito ter todo preparado para sentirme segura, eso non quere dicir que nos momentos donde todo se torce non sepa improvisar. Gracias a esa seguridade as improvisación son máis doadas e as frustracións máis levadeiras. Sempre recordarei a miña mestra Pat cando tiña que facer algunha rutina que non era moi sinxela e eu decíalle que o intentaría e a resposta dela era sempre a mesma: “Non o vas a intentar, vas a facelo!”

NOSSOMOS: Cales son os proxectos máis importantes da túa vida profesional e cales deles máis che cumpriron (quizais non coinciden, ou si...)?

ROSA MARÍA CAROU DOMÍNGUEZ: Creo que co tempo foronse cumprindo os meus proxectos da mellor maneira. Chegaron cando tiñan que chegar. Non me arrepinto de nada. Fixen o que me gustaba e tampouco estou cerrada a novos proxectos. O tempo dirá!

NOSSOMOS: En que proxectos presentes e/ou futuros te centras e cal é o que máis che ilusiona?

ROSA MARÍA CAROU DOMÍNGUEZ: De momento non hai proxectos, actualmente so o familiar pero xa veremos.

Manha de Carnaval, de Luiz Bonfá. Bolero interpretado por Nereida Pérez con arranxos de Alfredo Susavila.

NOSSOMOS: Pregunta en branco... Cántanos o que queiras.

ROSA MARÍA CAROU DOMÍNGUEZ: O único que podo dicir e que sigas os teus soños. A vida Vai marcando o camiño e hai que seguila así como ven, as veces ese camiño non está para un e cóllense ramificacións que de unha maneira ou outra están relacionadas. No meu caso gústame a música pero coma non encontraba unha metodoloxía axeitada o que eu buscaba para poder emprender o camiño dos instrumentos, decanteime polo ramificación do baile. Non me rendín se non que me adaptei. A fin de contas o que nos une é a música.

Para nos foi un pracer esta entrevista a unha persoa que dedicou e pensamos dedicará tantas e tantas horas a unir música e movemento, a transformar as ondas sonoras en fermosas figuras. Dende estas humildes páxinas animamos a todas aquelas persoas que sintan a ledicia da danza, de todos os tipos de danza, porque non só vivimos da danza tradicional, a levar a cabo proxectos que podan fructificar en escolas. Proxectos onde se fusionen música e movemento. Grazas Rosa por participar nesta sección.

Non estaba no teu libro pero...

Rebecca Clarke

Jesús Pérez

Comezamos esta nova sección que versará sobre esas “outras cousas” que non atopamos no seu momento nos libros de texto. Posiblemente poidan ser atopadas nos libros de texto do futuro mais non estiveron nos do pasado e tampouco se lles ve moitas ganas de aparecer nos do presente. E que mellor que comezar con alguén que estivo ocupando as nosas audicións ultimamente.

Rebecca Clarke, nace en Inglaterra en 1886 e morre en New York en 1979. Especialízase instrumentalmente sobre todo en viola aínda que por suposto domina piano e violín tamén. Foi unha das primeiras intérpretes orquestrais profesionais (estudou na *Royal Academy of Music* e no *Royal College of Music*) nun mundo en que practicamente só había homes por aquela época. Dedicouse tamén á promoción de grupos musicais e cuartetos de cámara axudando á promoción profesional no mundo da música de moitas mulleres, á docencia... Con todo non son a súa faceta de virtuosa de violaa, relegada a un segundo plano en favor doutros instrumentos do seu mesma familia, nin o seu labor de docencia, nin sequera a súa loita pola incorporación da muller ao mundo profesional, as razóns principais polas que aquí lle dedicamos unhas poucas palabras neste pequeno artigo aínda que xa eses meros

feitos por separado serían dignos dun artigo moito maior.

Rebecca Clarke, pola calidade das súas obras foi, é, compositora de referencia na súa xeración cuns comezos especialmente difíciles debido a limitacións propias da sociedade da época chegando en 1918 a participar nun recital en New York baixo o seu nome real e tamén á vez baixo o seu pseudónimo (*Anthony Trent*) e foi baixo este pseudónimo que presentou unha peza, *Morpheus*, a cal eloxiaron os xornalistas presentes e que chegou ata os nosos días; con todo, as outras pezas tamén presentadas ese día e asinadas co seu

nome real perdéronse ou están esquecidas simplemente porque... non se escribiu sobre elas. De feito Clarke nos seus diarios recolle que por aqueles anos valorábanse máis as pezas asinadas co seu pseudónimo masculino que as asinadas co seu nome real aínda que ela asinaba co seu nome real aquelas que consideraba mellores.

É moita a súa obra non publicada e non interpretada e con todo, como veremos máis adiante, aquelas creacións que podemos gozar hoxe son dunha gran calidade así que si; falaremos desta persoa que non gustaba de ser considerada “muller compositora” senón “compositora” a secas pois se negaba á concepción dunha arte para homes e outro para mulleres, polo conxunto da súa práctica social e especialmente polas súas creacións musicais, as coñecidas e aquelas que están aínda aparcadas sen interpretarse; falaremos dela por atreverse a desafiar á *Corte Celestial* e conquistar o ceo coa súa práctica social desde a súa labor de virtuosa instrumentista, ata a promoción de grupos musicais, cuartetos de cámara... o seu labor como docente musical e a súa labor creadora. E está aquí, e está sen pseudónimo; non o necesita.

A súa música reborda expresividade á vez que refinadas formas e en ningún momento chega a cansar cos recursos melódicos; antes, ao contrario, déixanos con ganas de máis, de volver apreciar esas pezas para descubrir novos detalles. Desde logo nela podemos atopar influencias tanto de Claude Debussy ou Maurice Ravel (impresionismo que moi a pesar das queixas do pobre Claude simplifico aquí) como de Johannes Brahms ou Gustav Holst (post-romanticismo con influencias modernistas tamén o segundo) aínda que, ao meu entender, resaltaría que Rebecca Clarke combina a riqueza musical de Debussy coa marabillosa instrumentación de Ravel á vez que, cando podía permitirllo, embárganos coa intensa emoción post-romántica.

Quero comezar cunha das súas obras máis ambiciosas, a *Rapsodia para violoncelo e piano*

(*Rhapsody for Cello & Piano*), a cal se nos presenta nos albores do seu primeiro movemento (*Molto lento - Allegro*), e xa desde os seus primeiros compases, como timidamente escura para, progresivamente, ao son do rítmico piano e un inquietante e por momentos tortuoso violoncelo ir escurecéndose. Diálogo chelo - piano que irá escalando ata explotar nun desgarrador e desesperado queixume. Recomendo a audición da gravación *Rebecca Clarke. Music for Cello & Piano* do selo *Lyrta* con Raphael Wallfish ao cello e John York ao piano. No seu segundo movemento (*Adagio e molto calmato*) aínda que, non desapareceron do todo os tons escuros ao principio, podemos gozar da riqueza musical desta autora cunha música que nos rodea de calidez e reflexión introspectiva, que reflicte a asunción da súa propia loita interna á vez que xusto desde ese punto de comprensión e iluminación abrázanos e emociona. Para chorar de fermoso. Á súa vez, este segundo movemento confórmase como a perfecta ponte cara ao

terceiro, un *Allegro rítmico* onde un alado piano en perfecta comuñón dialéctica co chelo déixannos un final combativo, potente e optimista e así, e sen interrupción, entramos no cuarto, un *Lento* onde alcanzamos un estado de calma e serenidade.

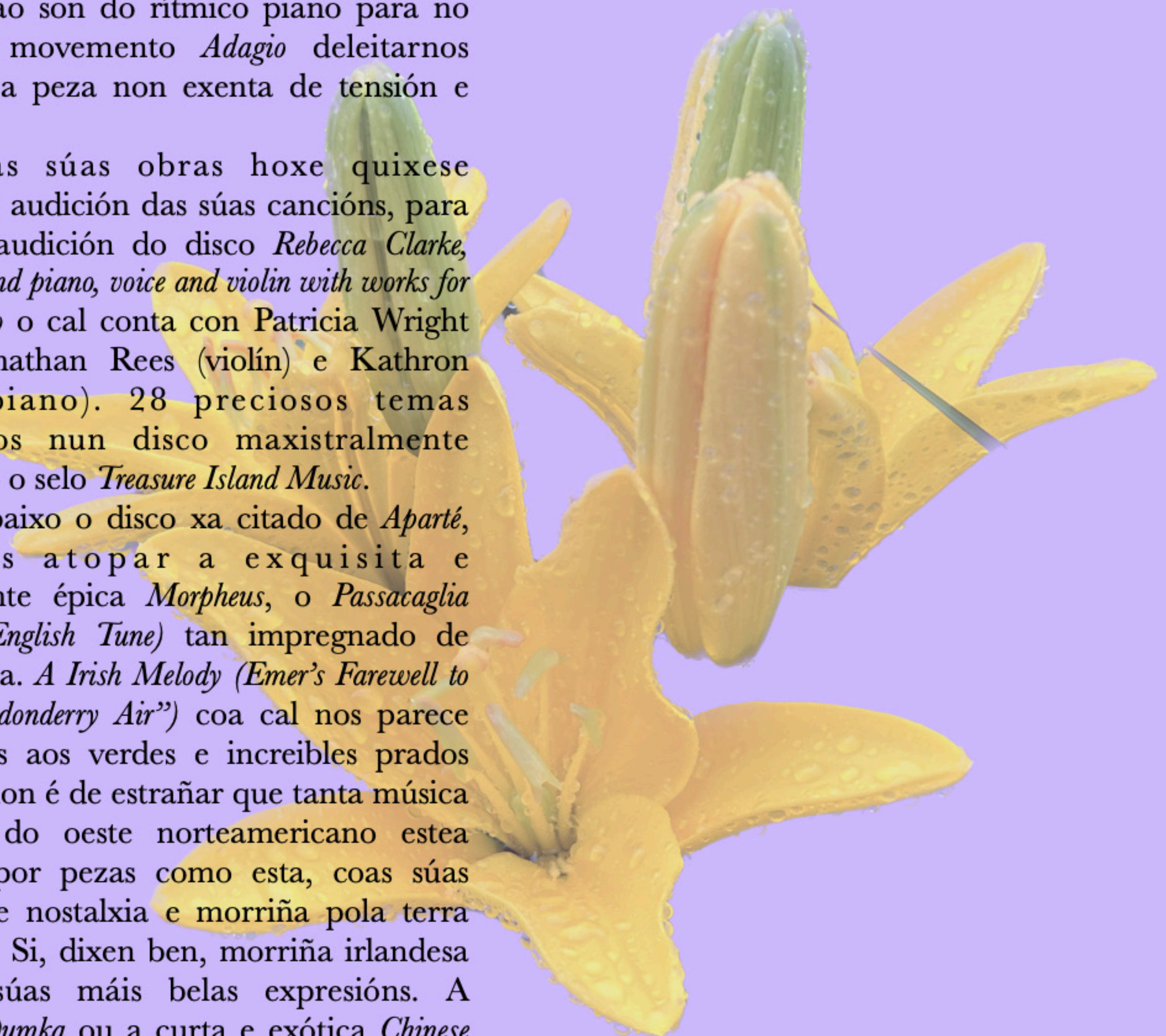
Continuamos a nosa aventura musical pola obra de Rebecca Clarke coa *Sonata para Viola* (*Viola Sonata*) e para a súa audición, persoalmente recomendo o disco *Rebecca Clarke, Works for Viola*, con Vinciane Béranger a vióla e Dana Ciocarlie ao piano, gravación que podemos atopar baixo o selo *Aparté*. Hermosísima composición que conta con un potente primeiro movemento *Impetuoso* o cal nos deixa un gran sabor de boca xa desde os seus primeiros compases para pasar a un decidido e rítmico segundo movemento *Vivace* onde a viola danza alada ao son do rítmico piano para no seu terceiro movemento *Adagio* deleitarnos cunha fermosa peza non exenta de tensión e potencia.

Entre as súas obras hoxe quixese recomendar a audición das súas cancións, para iso suxiro a audición do disco *Rebecca Clarke, songs for voice and piano, voice and violin with works for violin and piano* o cal conta con Patricia Wright (soprano), Jonathan Rees (violín) e Kathron Sturrock (piano). 28 preciosos temas empacados nun disco maxistralmente gravado baixo o selo *Treasure Island Music*.

Tamén baixo o disco xa citado de *Aparté*, poderemos atopar a exquisita e románticamente épica *Morpheus*, o *Passacaglia* (*On an Old English Tune*) tan impregnado de flemma e pompa. *A Irish Melody* (*Emer's Farewell to Cucullain "Londonderry Air"*) coa cal nos parece transportarnos aos verdes e increíbles prados irlandeses... non é de estrañar que tanta música de películas do oeste norteamericano estea influenciada por pezas como esta, coas súas tinguiduras de nostalxia e morriña pola terra deixada atrás. Si, dixen ben, morriña irlandesa nunha das súas máis belas expresións. A apaixonada *Dumka* ou a curta e exótica *Chinese Puzzle*. Outras pezas que non me resisto a deixar pasar son *I'll Bid My Heart Be Still* a cal

poderemos atopar no disco de *Lyrta* arriba mencionado ou, por que non, deixarnos levar e perdernos a pracer nun disco dedicado expresamente a algunhas das súas obras de cámara como é *Rebecca Clarke: Chamber Music*, do selo *Epoch*. Unha gozada.

En calquera caso, xa sexa que elixa escoitar algún dos temas illados que citamos ou que, tras iso, termine sucumbindo e enganchándose ás gravacións arriba recomendadas ou quizais ir máis aló, seguro que o lector gozará enormemente descubrindo a alguén como a persoa que nos ocupou e que, desde logo, non estaba nos nosos libros de texto.

A Música das Palabras

O Río

O río
avanza,
xira,
durme preguiceiro,
salta,
quebra e rompe.

E une,
sempre decidido
cara á súa nai...
que non a terra,
que non os ceos,
sempre adiante
como cinzas
de renacer eterno
pero mellor.

Jesús Pérez, 20200730 Taragoña, Rianxo.

E ti, somos moitos

Ven a xogar
con cousas
que nos fagan
crecer
Déixame arrandeeirarme
en ondas de mar,
de nai.

Sentir dos meus pés
a punta no aire,
un día
e outro tamén,
así é.
Así pasamos as tardes.
Tardes
que nos coñeceron,
mañás
que traen
marea grande.
Cando detiven a randeeira
mirei cara a outra parte.
O portón chamaba a entrar
e no vento,
a melodía,
un mundo novo
traía;
Tan só pedín sentar.
Así
atopei
escoitar.
E eu,
dí un paso.
E ti,
escoitaches.
E ti,
acolliches.
E ti,
ensinaches.
E ti,
somos moitos.
Dí un paso
e me abrazáches.
E cantaches
Ven a xogar
con cousas
que nos fagan
crecer.

E cantamos
Ven a xogar
con cousas
que nos fagan
crecer.

Nereida 20200713 Taragoña, Rianxo.

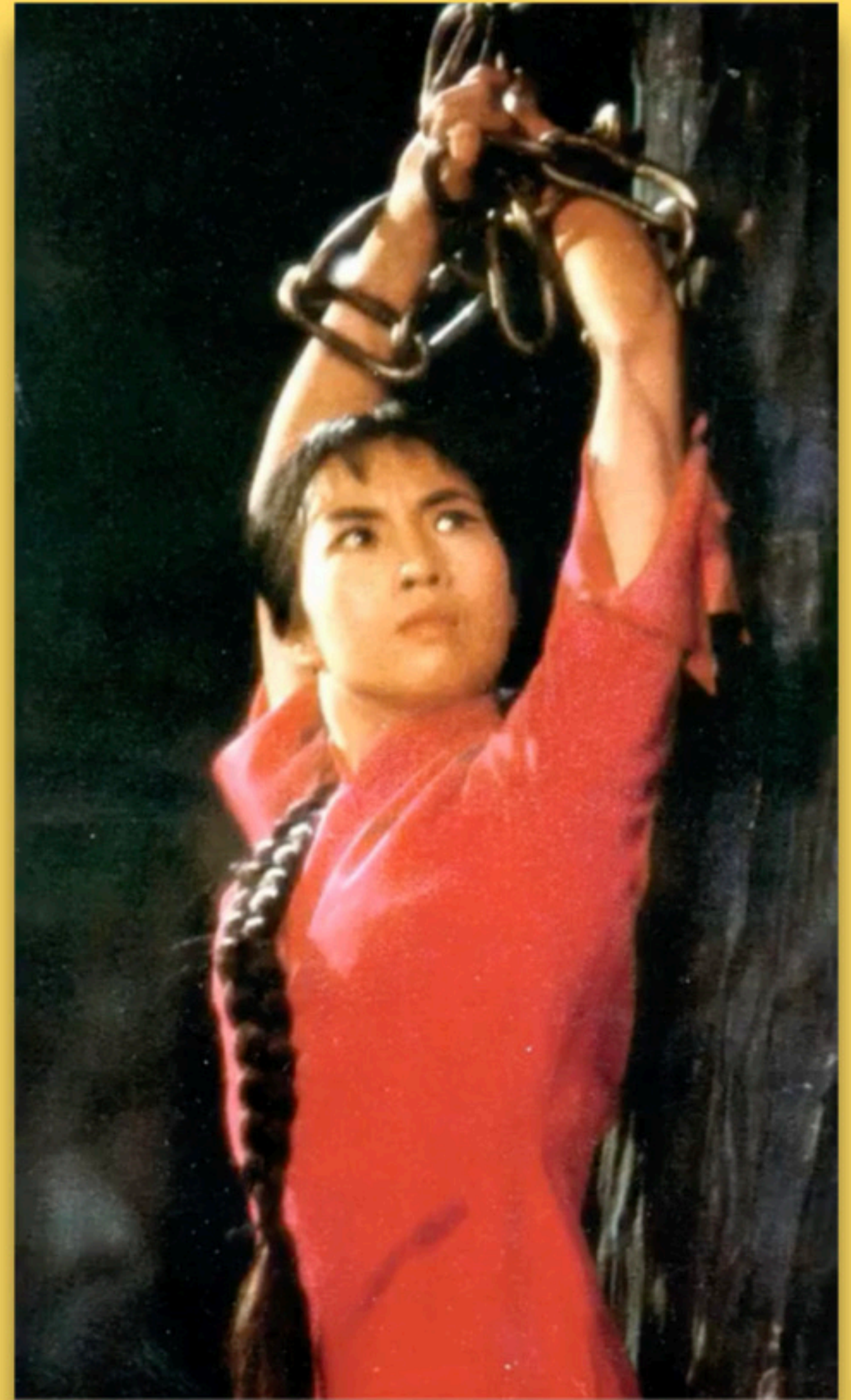

E o Ceo Cantou para Min... Red Detachment of Women.

Jesús Pérez

Xa desde a oitava semana o seu pequeno corazón aínda sen válvulas latexaba incesante e aínda que o sentía dalgunha inconsciente maneira tan só puido oírlo a partir da doceava na que o seu recentemente formado sistema sensorial auditivo comezou a mostrar síntomas de estar operativo. Aínda usaría durante moito tempo o conduto arterial para comunicar a aorta e a arteria pulmonar. Non había ningunha présa, ata a semana vinte e oito non comezaron a formarse os primitivos alvéolos e, ao redor deles, aquela rede de vasos pre e post capilares cuxo deseño parecíalle tan kawaii. A fin de contas, respirar, o que se di respirar non se esperaba ata o momento do nacemento alá pola semana trinta e seis. Tiña tempo, todo o tempo do mundo, para gozar como un cosaco desafiando as leis da gravidade, sucando aquel espazo amnióticamente tridimensional polo que se desprazaba. Foi entón cando, respondendo ao compasado ritmo que marcaba o seu pequeno corazón, na semana vinte, o feto pateou. Así comezou a aventura... e danzou.

Ao longo do devir da humanidade, xa mesmo desde a pre-historia, o home como

especie fixo uso da danza como medio de expresión e de comunicación. Comunicación xestual, non verbal, que pode ser utilizada como complemento á oral mesmo nunha conversación xa sexa esta cotiá ou non (p.e. o político realzando a súa mensaxe) ou mesmo nunha expresión artística como un tema musical (p.e. o cantante que reforza a letra da súa canción, o actor de musical que emprega xestos mentres canta e danza...). Comunicación xestual que tamén pode ser anexa a un contexto comunicacional dado (como as técnicas posicionais para mostrar empatía, agrado, rexeitamento...).

Comunicación xestual que pode ser única sen necesidade da verbal como nos xestos mímicos. Expresión e comunicación por tanto con características propias sendo a universalidade a que máis nos interesa resaltar nestes momentos. É evidente que aínda así os xestos da danza responden a un patrón socio-histórico-cultural pero tamén é evidente que as linguaxes faladas evolucionan (si, evolucionan) con moita maior velocidade do que poida evolucionar a linguaxe xesticular.

Desde o comezo a danza serviu a unha utilidade ritual. Ritos de alegría como un casamento (danzas de voda ou, máis primitivamente aínda, de apareamento), ritos de dor por unha morte (danzas de duelo), ritos sociais e políticos como unha guerra (danza da guerra), ritos da natureza como unha seca (danza da choiva), ritos sexuais (danza da fertilidade)... Aquel ser humano primitivo xa desde as súas primeiras crenzas animistas danzaba para comunicarse cos deuses, cos espíritos e cos antepasados na convicción de que estes acudirían xa fose deter un volcán, a favorecer un conflito armado ou, a fin de traer a choiva, a combater aos espíritos malignos nun plano situado entre o mundo real e o imaxinario.

É co desenvolvemento social, científico e cultural do ser humano que a danza vai pasando a ser unha forma de comunicación máis cos vivos que cos mortos, máis cos mesmos humanos que cos espíritos ou os deuses.

En números previos falamos de como a música pode ser algo máis que unha mera expresión artística para transformarse nunha fermosa linguaxe de comunicación, mesmo entre diferentes especies (artigo *Close Encounters of the Third Kind*, de John Williams, *Nossomos* nº0). Tamén tratamos que, “a nosa sorte, precisamente, é que non somos tan só sensores e cableado electroquímicamente comunicado a unha masa de materia gris máis ou menos encartada senón que, grazas ao traballo e todo o que o traballo achegou á nosa especie

podemos ver, oír, percibir máis aló [...]; podemos escoitar a música dunha paisaxe e, por sorte tamén, podemos ver as imaxes que nos presenta unha obra musical. A ese grao de ledicia chegamos como especie. Esa é a grandeza da arte.” (Artigo *Os Mundos Musicais de Ramin Djawadi*, *Nossomos* nº1). E direi arte e non artes pois a división en diferentes artes non se axusta á realidade. Aos nosos ollos ben pode parecer nos que falamos de cousas diferentes pois como humanos que aínda tentan comprender as leis que rexen a natureza, temos a infantil tendencia a interpretar e conceptuar todo a nosa propia imaxe e semellanza. Aplicando unha limitada visión antropocéntrica dividimos as artes segundo o sentido ou órgano que usemos para crealas e/ou para percibilas (se usamos a man e a vista, será a pintura; se usamos a man e o oído, será a música; se a man, o martelo e o cincel, a escultura... e se fóssemos

outros nós, poderíamos usar o sónar como os golfinhos ou as antenas como as formigas e posiblemente puxésemoslle un nome diferente á arte creada con tales órganos. Pero é que a arte é moito máis que o medio en que se transmite e a ferramenta ou ferramentas que usemos para creala e/ou percibila. Aínda que o pensamento é a materia, o universo (e nós como parte del) tomando conciencia da súa propia existencia e transformándose a través da práctica, a arte é a elevación da conciencia obtida na práctica social transformadora. É por iso que hoxe damos un pasiño máis e nunca mellor dito porque precisamente imos ver como as ondas sonoras transmitidas a través dun ambiente propicio e grazas a eses sensores, cableado e centro de procesamento, e sobre todo, a práctica social pois de carecer desta só seríamos hardware conectado por unha instintiva ROM BIOS, poden converterse en acción, en movemento, mesmo... para transformar o mundo que nos rodea.

Hong Se Nang Zi Yun (Red Detachment of Women, Destacamento Vermello de Mulleres), é un ballet estreado en China na década dos anos 60 do pasado século, durante o período revolucionario denominado *Gran Revolución Cultural Proletaria*. Tamén existe unha película homónima e previa ao ballet, estreada no ano 1961 e dirixida por Xie Jin. A música do ballet foi composta conxuntamente por Wu Zuqiang, Du Mingxin, Dai Hongwei, Shi Wanchun e Wang Yanqiao, cinco compositores entre os cales o máis coñecido en occidente é Du Mingxin. Citar que foi presentado na 33 Edición do Festival Internacional de Madrid *Madrid en Danza 2018*. A versión que aquí traemos e da cal usamos material gráfico e sonoro é a filmación de 1970 a cal está libre de dereitos de autor e baixo licenza *Creative Commons, Public Domain*. É quizais, dos ballets da súa época, dos máis clásicos no sentido que nós adoitamos dar a esa palabra pois aínda recorrendo á música popular chinesa, faino nun estilo moi occidental e utiliza menos instrumentos tradicionais que, por exemplo, o ballet *The White Haired Girl*, tamén altamente

recomendado desde estas páxinas. O sistema melódico é bastante complexo obtendo moitas variacións dos temas principais. Todas esas variacións, por suposto, acordes ao que en cada momento deséxase expresar. Así mesmo destacar a potencia dos xestos neste ballet pois se cambiaron moitos xestos usados no ballet clásico occidental a fin de axustarse ao contido que se pretendía transmitir con el.

A historia que se relata é real e está baseada na loita pola liberación da Illa de Hainán durante a guerra civil de 1927 a 1937. Recomendo a edición multimedia desta revista en formato ePub debido aos vídeos que a continuación se anexan e o que achegan estes.

Os campesiños que non poden pagar as súas rendas ao terratenente eran encarcerados e así o ballet comeza coa nosa protagonista Wu Qinghua atada a un poste como

represalia pola súa actitude rebelde e insubmisiva. De fondo, as primeiras e potentes notas da melodía asignada ao seu personaxe. O forcexeo coas cadeas reforza a música mentres a cámara realiza un traveling cara atrás presentándonos un cadro máis potente aínda con dúas serventas instándoa a ser forte. Cabe aquí facer incapié no uso dos xestos, o puño pechado, a actitude desafiante ante a opresión, o peito cara a fóra retador. Encadearanche, pero non poderán dobregarche, tes que manterte firme, dinlle sen palabras. Logo aparece o xefe dos gardas do terratenente que a solta das cadeas por un momento a fin de levala para vender como escrava. Vese que é un mal tipo a primeira ollada polos seus xestos bastos e desprezativos ao andar e mover as mans e como lanza o cigarro. Ese é o momento que ela aproveita para golpealo e escapar.

Qinghua continúa coa súa fuxida, escondéndose, ata que tropeza co xefe dos gardas do terratenente. Nese momento teñen un enfrontamento e aínda que Qinghua consegue

resísteselle envíaa a azoutar mentres as súas compañeiras imploran por ela cousa que lles custa algunha ameaza. Vólvena traer en espera

de que esta vez se humille pero non o fai o que conleva maior castigo ata que perde o coñecemento. Téntana reanimar pero non poden e márchanse deixándoa por morta non sen antes advertir o terratenente a todas as compañeiras que ese é o castigo que recibe quen se rebela.

Ao comezo desta escena, a protagonista atópase co comisario Ho Chiangching, quen viaxa cun compañeiro de incógnito recoñecendo as terras baixo o dominio

fuxir, ao final é atrapada. É de resaltar que aínda que o resultado final da escapada é incerto o personaxe mostra unha gran firmeza e determinación. Non ten nada que perder. Para representar a sensación de liberdade preséntanos a imaxe dun paxaro. Doutra banda tamén resaltar nesta escena a elegancia e gracilidade con que se representa o enfrontamento.

O terratenente golpéaa e como ela

nacionalista e os señores feudais. Como ela pensa que Chiangching é outro dos esbirros de Nang (o terratenente) tenta fuxir nun principio mais cando el lle ve as feridas e tenta curarllas

dáse conta de que está ante persoas diferentes e déixase axudar, non sen antes desconfiar ao que eles lle explican que non se preocupe que non pretenden nada, tan só curala. Entón pregúntanlle que lle pasou e ela relátalles a opresión e os malos tratos a os que foi sometida. El explícalle que o seu caso non é illado e que o pobo chinés está oprimido. Ela expresa que iso non pode seguir así e el, ao ver a súa reacción, a súa posición e actitude dille que hai un lugar ao que pode ir onde atopará persoas como ela que viven en harmonía e traballan xuntas para que non volvan suceder cousas como as que ela viviu. A escena termina cando ao despedirse el ofrécelle unhas moedas para que poida comer algo no camiño. Ela en principio ponse tensa rexeitándoas pois nunca

Destacamento Vermello de Mujeres.

Aproveitando que o señor feudal celebrará unha gran festa de aniversario, o Exército Vermello planea capturalo e a tal fin

ninguén a tratou así pero dáse conta que eles son sinceros e acéptaa.

Xa no campamento Chiangching presenta a Qinghua á comandante do destacamento e logo preséntaa a todos os alí reunidos. Cando a comandante lle ofrece comida ponse a chorar e ao preguntarlle a comandante conta a todos o que sufriu. Anímana, dinlle que non se preocupe que alí está segura e danlle a oportunidade de quedar alí e unirse ao Exército. Ela promete dedicarse a loitar contra a opresión. Ingresa ás filas do

asiste Chiangching á festa con agasallos e camuflado como un rico que quería agasallar ao terratenente. Este, ante os agasallos e a adulación de Chiangching convídao. Realmente é unha manobra para introducir na casa a algúns membros do Exército Vermello. Qinghua e unha compañeira foron encargadas de estar atentas no patio ao aviso de Chiangching para que dean entrada ao Destacamento. Pero a nosa protagonista tiña tantos desexos de vingarse polos sufrimentos anteriores que, a pesar das ordes recibidas e os intentos da súa compañeira porque non o fixese, en canto presentóuselle a ocasión termina disparando ao terratenente que aínda que resultou ferido, conseguiu fuxir e púxose en alerta o seu pequeno exército de esbirros. Aínda que se conseguiu o obxectivo de liberar a moitos campesiños non se acadou desarticular aos señores feudais na zona.

Un servente do terratenente delata por onde fuxiu e pregúntanse todos como puido pasar. Qinghua explica que foi culpa dela. A comandante interrógaa sobre como sucedeu e ela dille que o tentou matar pero non puido. A comandante quítalle a arma e críticaa duramente. Qinghua desespera, entende que

cometeu un erro moi grave pero non sabe que facer. Chiangching tamén reconece que é un erro moi grave pero explica que en realidade é un problema de formación. Ela acaba de ingresar ao destacamento e necesita comprender que eles están para servir ao pobo, non para servir aos seus intereses nin para obter vinganzas persoais. Necesita un tempo para comprender o

xestos transmite “segue perseverando, estamos ao teu lado axudándoche”. Ela levántase lentamente e realiza unha danza que progresivamente vai a máis. Sinalando a mensaxe escrita na lousa vai adquirindo cada vez máis confianza e firmeza. Revive o

momento en que tentou asasinar por vinganza e volve ás letras na lousa. Percórreas unha a unha e chega a unha conclusión. Comprende que non está alí para resolver cuestións persoais senón para servir ao pobo. Finaliza esta sección alegre e co puño no alto. É o momento en que veñen a comandante e a súa compañeira e chámana. Mírana de arriba a abaixo mentres sorrín expresando que avanzou moito e dinlle que é hora de dar un paso máis adiante. Dada a comprensión á que chegou vai poder adestrar con armas primeiro baixo supervisión da comandante. Pasado un tempo Chiangching pregunta á comandante polos progresos de Qinghua e esta dille que moi ben, e chámana facéndolle entrega dunha arma. Neste pequeno bloque condénsase un ciclo

seu erro e corrixilo e é o que lle ofrece á vez que a calma indicándolle que teña paciencia.

Estamos ao final dunha clase no Destacamento; Qinghua foi designada axudante de Chiangching e este dissolve ao grupo para que descansen. Ela vaise á parte, soa, a meditar. Unha compañeira quere ir con ela e Chiangching detena, e dille que vaia a prepararlle unha sorpresa. Chiangching ve na moza Qinghua unha persoa valiosa e cos seus

enteiro de erro, estudo, comprensión e rectificación.

Os nacionalistas do Kuomintang con axuda do señor feudal lanzan unha ofensiva que o Destacamento Vermello de Mujeres dispónse a deter. Unha longa batalla da que aquí só traio unha pequena parte converte o que primeiramente era unha defensa nunha contraofensiva por parte de Chiangching e Qinghua. Para conseguir isto han de manter a

defensa dunha posición mentres manobran co groso do exército para lanzar un contraataque. Pasan por difíciles situacións cando se lles acaba a munición pero recorren ao corpo a corpo con tal de dar tempo ao groso do exército para realizar o seu desprazamento. Ante a gravidade da situación Chiangching ordena a Qinghua ir co resto do exército non sen antes pasarlle a ela o mando. El quedaría cuns poucos para dar tempo á retirada. Como consecuencia da resistencia, o exército xaponés detense volvendo á súa base e deixando ao terratenente sen a súa protección o cal pode aproveitar o Exército Vermello pero todo iso conleva certas consecuencias sendo

unha delas que Chiangching é ferido e capturado.

Ao sentirse rodeado o señor feudal, ofrece ao noso protagonista perdoarlle a vida a cambio de que asine a retirada do Destacamento Vermello de Mujeres pero Chiangching négase, rompe o papel e lánzallo á cara o que conleva que o queimen nunha fogueira. Pouco despois Qinghua irrompe co Exército na mansión.

Tras un enfrontamento co xefe da garda primeiro e logo tentando deter ao mesmo señor feudal, cousa que non chega a conseguir pois este primeiro resístese e logo tenta escapar, polo que teñen que dispararlle, Qinghua, ao mando do Destacamento Vermello, consegue facerse coa mansión liberando aos servos que aínda estaban en mans do terratenente. Emotivas

escenas de servos apresados reencontrándose cos seus familiares, algúns deles hoxe no Exército, que viñeran a libéralos. No medio da celebración un soldado informa a nosa protagonista que atopou a gorra de Chiangching e ténese o peor. Ela pregunta a unha das servas se sabe algo e esta condúcea ata a árbore onde o mataron. Dóelle a morte do seu compañeiro pero explícalles aos demais que a súa morte ten moito peso e que hai que honrar a unha persoa consecuente que morreu loitando ao servizo do pobo, motivo polo que hai que alegrarse instando aos demais a seguir o exemplo de Chiangching e termina o ballet co Destacamento Vermello de Mujeres avanzando cara a adiante mentres de fondo soa o seu himno.

*Forward march, forward march,
the fighter's responsibility is heavy!
Women's animosity is strong!
In ancient times, Hua Mulan joined the army,
taking the place of her father,
Now there is a women's army using guns to
protect the people!
Forward march, forward march!
Communism is our creed.
The Communist Party is our leader,
Slaves get freedom, slaves get freedom!*

A pesar da deterioración do material, creo que merecía a pena presentalo. Para aquelas persoas interesadas en coñecer máis

música deste período tan importante recomendo o fresco e cheo de folclore *The White Haired Girl*, con Xie-Yang Chen dirixindo á Xangai Ballet Orchestra & Chorus ou o, tamén ballet, máis inmersivo quizais e cargado de contido, *The East is Red*, baixo o selo CRC. Os selos discográficos CRC, *Yellow River*, *Naxos*... teñen innumerables gravacións de música chinesa e de música oriental en xeral de todos os períodos e creo que o lector gozará desoutra música, esa música que nos é descoñecida simplemente porque por A e/ou por B, aquí non se difundiu e/ou non se quixo difundir.

Se o lector captou as mensaxes ou gran parte das mensaxes transmitidas polos membros do ballet usando tan só elementos artísticos como pasos de baile e xestos e sen saber un chisco de linguaxe chinesa, este artigo cumpriría cunha das súas misións que non era outra, como explicaba ao principio do mesmo, que demostrar a universalidade da arte e en particular no caso que se trata aquí, da danza e a linguaxe xesticular.

Se o lector ao gozar desta ou outra música danza ou realiza movementos acordes con ela tamén este artigo serviría para demostrar toda a maxia que se esconde tras este feito aparentemente simple, e insignificante para nós por cotián; a maxia que se produce cando as ondas sonoras fermosamente ordenadas e transmitidas a través dun medio propicio son capaces de chegar a esa cousa gris e rosa con máis ou menos engurras que temos sobre os ombreiros grazas a un complexo sistema de sensores e cableado electroquímicamente comunicado *para alí* ser transformadas en emocións e conciencia e *desde alí* partir, de novo a través dese cableado, cara a un rico sistema muscular que plasmará en *movemento e acción, expresión e comunicación* aquilo que no seu momento fora ritmo e melodía.

E, en casos como o ballet que nos ocupa, esa expresión e comunicación, *de novo*, impacta na mente daqueles que asistimos ao

espectáculo deixando, xa por descontado, unha impresión nas nosas conciencias. Facéndonos pensar, reflexionar, posicionarnos xa sexa nunha dirección ou noutra, a favor ou en contra. Opinar e compartir ideas ao redor do que vimos e talvez discutir... en definitiva... *loitar*.

Loita construtiva de ideas. Ese, e non outro, é o obxectivo deste artigo: non deixar a ninguén indiferente e demostrar que *a arte vén da práctica social* nun contexto histórico dado e que *nos lanza de novo a ela*. Demostrar que a arte pode ser *unha ferramenta transformadora do mundo* a condición de que *se comprometa co pobo e sirva aos seus intereses*.

Actuacións na Memoria

Leichte Kavallerie, Rosiña do Mes de Maio, Rocío Jurado

Jesús Pérez

Esta sección que hoxe comezamos xorde debido á necesidade de tratar aquelas presentacións que por unhas ou outras razóns parécenos que é interesante resaltar. Poderá tratarse tanto de presentacións illadas como de partes concretas de determinados actos. Damos por suposto que unha selección subxectiva de dous ou tres temas vai deixar outros moitos fóra de cada número con tantas ou maiores razóns para ser incluídos aquí polo que convidamos a todas aquelas persoas que nos len a que nos escriban ao noso correo indicándonos as súas preferidas.

E empezamos cunha actuación que tivo lugar a porta pechada durante o anterior período de pandemia pola sección de metais e percusión da Banda da Escola de Música de Rianxo baixo a dirección de Rafael Collazo Moares. No anterior número incluíramos o audio pois foi a peza suxerida para

acompañar á sección *E Logo Ti...* pola persoa entrevistada nesa ocasión, José Rodríguez Ramos, compañeiro da BEMR e arranxista da mesma peza. Hoxe queremos falar algo da peza en si.

Con libreto de Karl Costa e música de Franz von Suppé, *Cabalería Lixeira* (*Leichte Kavallerie*), é unha opereta en dous actos que se presentou por primeira vez o 21 de marzo de 1866. trátase dunha das obras máis coñecidas do compositor. En canto ao libreto non é que achega gran cousa pois

vira ao redor das intrigas cortesás e amorosas dunha condesa e un barón sendo *Cabalería Lixeira* unha compañía de ballet.

É posible que oíamos falar de Franz von Suppé e a súa música un tanto con ton de condescendencia e certo desprezo e aínda que é certo que aos nosos oídos

poucas das súas composicións chegaron, *eppur si muove* nas súas partituras un dominio da orquestración increíble. O mesmo Richard Wagner convidouno a Bayreuth ás súas presentacións de ópera e foi director de teatros tan importantes como o Leopoldstadt Theater ou o Karlstheater, ambos en Viena, entre outros.

Lembremos que xa falamos con anterioridade doutro dos seus grandes temas como é *Poeta e Aldeán*, en torno ao cal facemos aquí un novo chamamento á súa audición, especialmente apreciando os contrastes e sutilezas nos temas tanto do poeta como do aldeán.

Rosiña do Mes de Maio é un tema popular, unha xoia da nosa tradición, que

foi pasando de voz a voz, de corazón a corazón, ata que foi afortunadamente recolleito e recompilado pola Señora Carmen e Alfredo Susavila sendo a este último ao cal debemos os delicadamente fermosos e finos arranxos que realzan este tema e cos que hoxe podemos gozar del.

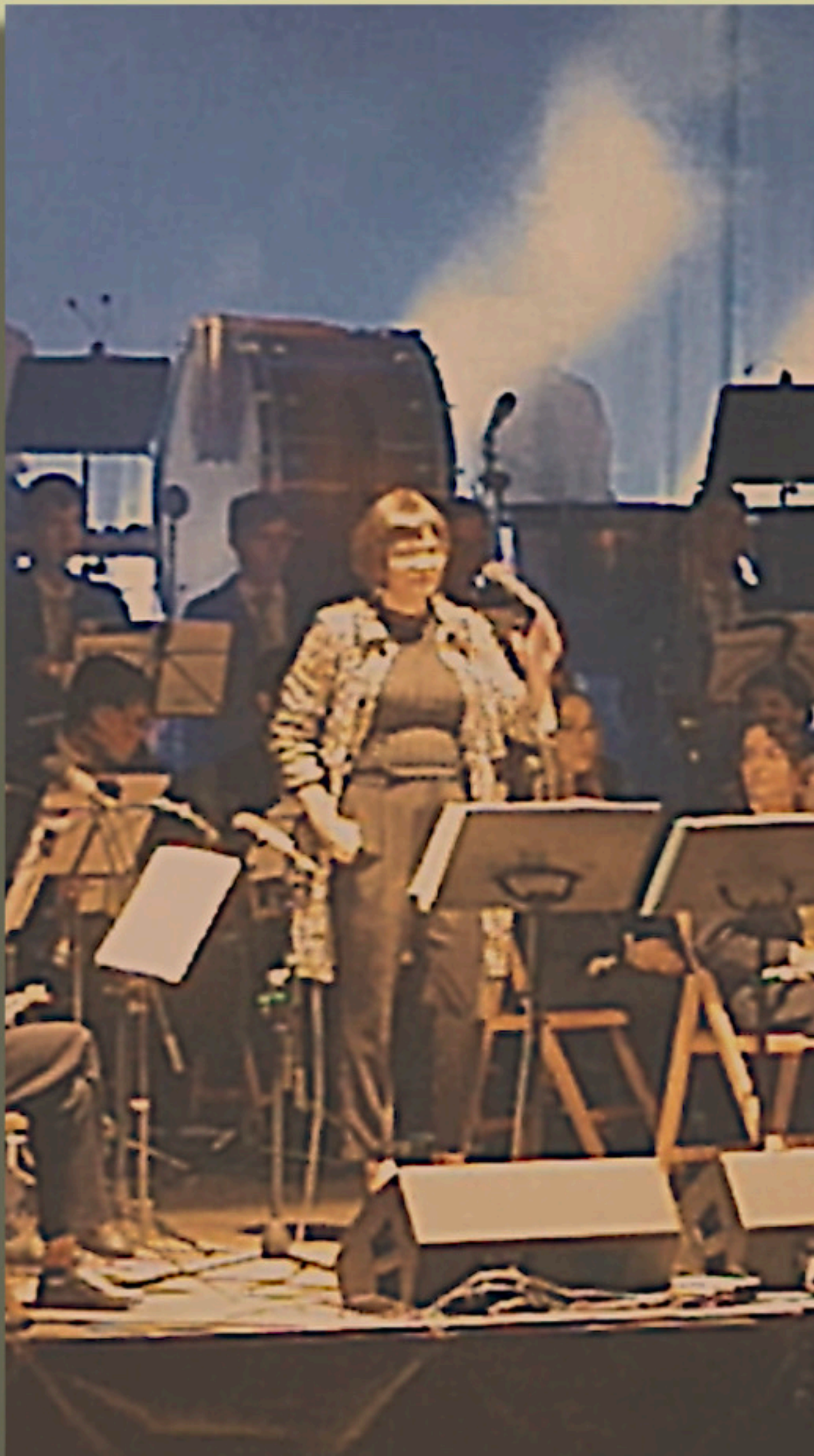
Un auténtico pracer desfrutalo cunha voz precisa, clara e potente como é a de Silvia Ferre.

O pasado 18 de Xuño, no Auditorio de Rianxo puidemos asistir a unha interpretación deste tema, da man de

Silvia Ferre (voz) e Nereida Pérez (piano) da cal incluimos ligazón abaixo.

Pero *como non hai dous sen tres*, a nosa terceira actuación na memoria pertence á pasada edición da Verbena Sinfónica, correspondente ao verán de 2022 e durante as festas da Guadalupe en Rianxo. Unha homenaxe a temas de Rocío Jurado como son *Señora* (1979), *Se nos Rompió el Amor* (1985), (ambos de Ana Magdalena (1946-1921) e Manuel Alejandro (1932) e *Como Una Ola* (1981), de Pablo Ferreiro (1942) e José Luis Armenteros (1943-2016). Con voz de Silvia Ferre e arranxos musicais e interpretación ao piano de Alfredo Susavila. Sobran comentarios.

Entrevista a...

O Novo Barbeiro.

Redacción

Desde fai algo máis dun ano, exactamente desde Xuño de 2022, podemos ver como periodicamente, mes tras mes e sen fallar, está dispoñible en múltiples comercios e locais do noso municipio, unha revista encartada, de aparencia modesta, que garda no seu interior artigos e seccións moi interesantes e que nós, desde estas páxinas, recomendamos a todas as persoas que nos len. Xa nese primeiro número dicía o seu editorial “Non sabemos moi ben a onde nos levarán estas ondas, só sabemos que queremos remar, contar ou que pasa na nosa vila e tentar facelo de maneira linda, persoal e interesante.”, e aquí, hoxe, seguen remando e contando as cousas de maneira fermosa e sempre positivamente. Eles están aquí non só, que tamén, porque nesa revista trátase de arte, desde as súas fermosas portadas, ata a mesma redacción da contraportada-editorial sen contar xa artigos e entrevistas específicos por exemplo os dedicados ao teatro *Airiños* ou aos músicos locais ou... Poderíamos, doutra banda, repetir a lenda impresa na parte inferior de todas as súas portadas “Conserva este exemplar, é unha obra de arte”, pero tamén iso sería algo demasiado fácil polo que nin sequera o citaremos. No seu lugar diremos que están aquí pola súa iniciativa en poñer en marcha un proxecto necesario e pola súa

constancia, pola súa perseveranza en traer ante os nosos ollos de forma fermosa aquilo que, de contado, a moitos de nós nos pasaría desapercibido ou non valoraríamos na súa xusta medida. Nós desde aquí animamos a *O Novo Barbeiro*, e por extensión a todas aquelas persoas creativas con iniciativa, a dar un paso adiante sen reservas, a lanzarse á piscina sen temor, pois *quod scripsi, scripsi*. Por tanto, a todas aquelas persoas que lles pareza interesante a achega que o noso periódico irmán *O Novo Barbeiro* realiza e pensen que poderían tamén achegar algo á revista, animámoslles a escribir a onovobarbeirorx@gmail.com contactar co

equipo humano que está detrás das súas páxinas. E xa, sen máis dilacións, comezamos coa entrevista.

Nossomos: Como xorde a idea de crear *O Novo Barbeiro*?

O Novo Barbeiro: Rianxo é un punto onde historicamente houbo, e hoxe en día aínda existe con igual forza, unha creación artística, xa sexa en pintura, escultura, música, literatura... moi viva, moi forte. Dicimos que hai moitas persoas por metro cadrado que producen arte. Por algunha razón, neste lugar, as persoas séntense libres para plasmar os seus pensamentos e sentimentos en obras capaces de transmitir "iso" que ten Rianxo. O Novo Barbeiro é un cacho de papel que quere dar valor a ese impulso artístico (que é unha das poucas cousas que os avances tecnolóxicos non poderán quitarnos nunca) para dicir aos creadores e creadoras "cremos en ti e queremos apoiarte", para ser conscientes do noso tesouro único que é a cultura, a de onte, a de hoxe e a de mañá.

Nossomos: Que obxectivos persegue a revista?

O Novo Barbeiro: Queremos lembrar os costumes dos nosos avós e avoas e así transmitilas ás seguintes xeracións, porque sabemos que só entendendo como fomos, poderemos construír o que queremos ser. Queremos que se vexa que a arte e quen a crea están aquí e é para o noso disfrute e reflexión, que cada persoa poida ter as súas obras de arte na casa, escoitalas, velas, lelas, ollalas e sentilas. Queremos que ti, (si, ti) poidas escribirmos e así publicar o que fas, que de ti chegue á xente da maneira máis fermosa posible.

Nossomos: Como foi posible poñer en marcha a revista? Recibistes algunha axuda?

O Novo Barbeiro: Grazas á absoluta e desinteresada implicación do equipo de A Barbería, comezamos tres persoas ás que nos une unha boa amizade e as ganas de facer cousas xuntas cunha idea, hoxe xa é moita a xente que escribiu, publicou fotos, ilustracións

de portada, lendas, recordos, receitas... Un ano despois, o equipo medrou e pódese dicir que, coma sempre, o equipo humano e as súas ganas de facer as cousas ben, fixérono e fano posible. Os gastos ineludibles do *O Novo Barbeiro* son os do papel e a impresión. Para os primeiros números contamos coa axuda da asociación rianxeira *Ondiñas Mainas* e do restaurante *Tialena*, na praia de Tanxil, desde hai xa algúns meses, a xente boa de Cultura do Concello de Rianxo fai posible a impresión.

Nossomos: Que seccións da voso revista destacariades vós e cales son as máis prezadas polas persoas que vos len?

O Novo Barbeiro: Realmente, as únicas seccións fixas son a ilustración de portada e a axenda, as demais van cambiando, gústanos moito o concepto "non pode perderse", así que cada mes tratamos de dar vida a algo da cultura de aquí que pensamos que non debe desaparecer, pola súa beleza, a súa pureza e a súa capacidade de xuntar as persoas, como

pode ser un xogo tradicional, antigas receitas, lendas, expresións artísticas propias... Tamén lle temos agarimo a *Rianxeir@s polo mundo*, ao texto de contraportada, que adoita ser máis persoal... Na verdade, creo que nos gusta todo. As persoas que nos len aprecian moito a ilustración de portada e os textos e imaxes que falan de como era Rianxo e a súa vida hai 50 anos, hai quen aprecia as receitas e aos que lles gusta máis a axenda, imaxino que cada persoa ten o seu detalle favorito en cada número.

Nossomos: Que anécdotas positivas tivestes neste ano?

O Novo Barbeiro: Os primeiros días do mes é cando facemos a distribución, aí saen as anécdotas máis fermosas, xa que é cando se pode falar con quen nos le; cóntanche como se cocía na súa casa algunha receita que sae na revista (en cada casa un pouco diferente) ou se coñeceron na infancia algún ou algunha exitosa rianxeira polo mundo. Unha fermosa que lembro é cando fixemos un especial de músicas rianxeiras, puxemos unha pequena presentación e un código QR que leva á música de quen falamos, pois esta persoa comentounos que ten ese número pegado na parede do seu escritorio e cando quere escoitar música nova escanea co móbil algún dos códigos. É fermoso pensar que a través deste papel, algunha persoa chegou á arte e á cultura que non tería chegado doutra maneira.

Nossomos: A revista xa cumpriu un ano. Que balance facedes desa tempada?

O Novo Barbeiro: Coñecemos máis do que fan e senten as persoas, vimos novas obras, fixemos amizades. Hai que agradecer a boa acollida da veciñanza e o grande esforzo gratuíto da xente que colabora e que se vai sumando pouco a pouco a este proxecto cultural de difusión. Tamén houbo momentos difíciles, discusións sobre o contido, noites de moito traballo e o compaxinar algo que leva bastante tempo xunto co día a día de cadaquén. Pero, aínda con todo iso, queremos seguir moitos anos máis con *O Novo Barbeiro*.

Nossomos: Cara a que novos obxectivos vos lanzades despois dun ano?

O Novo Barbeiro: Sería bo seguir medrando como equipo, quizais aumentar a tirada que actualmente é de 500 exemplares, seguir dando a coñecer artistas e creadores e contar con diferentes achegas, recibir suxestións e propostas, ser testemuños do crecemento da comunidade de persoas de Rianxo que fan cousas interesantes, que teñen soños e que ven a beleza no día a día, coñecer novas músicas, máis muralismo, novas tendencias, máis teatro... que *O Novo Barbeiro* siga a ser un proxecto vivo, independente, libre e fermoso.

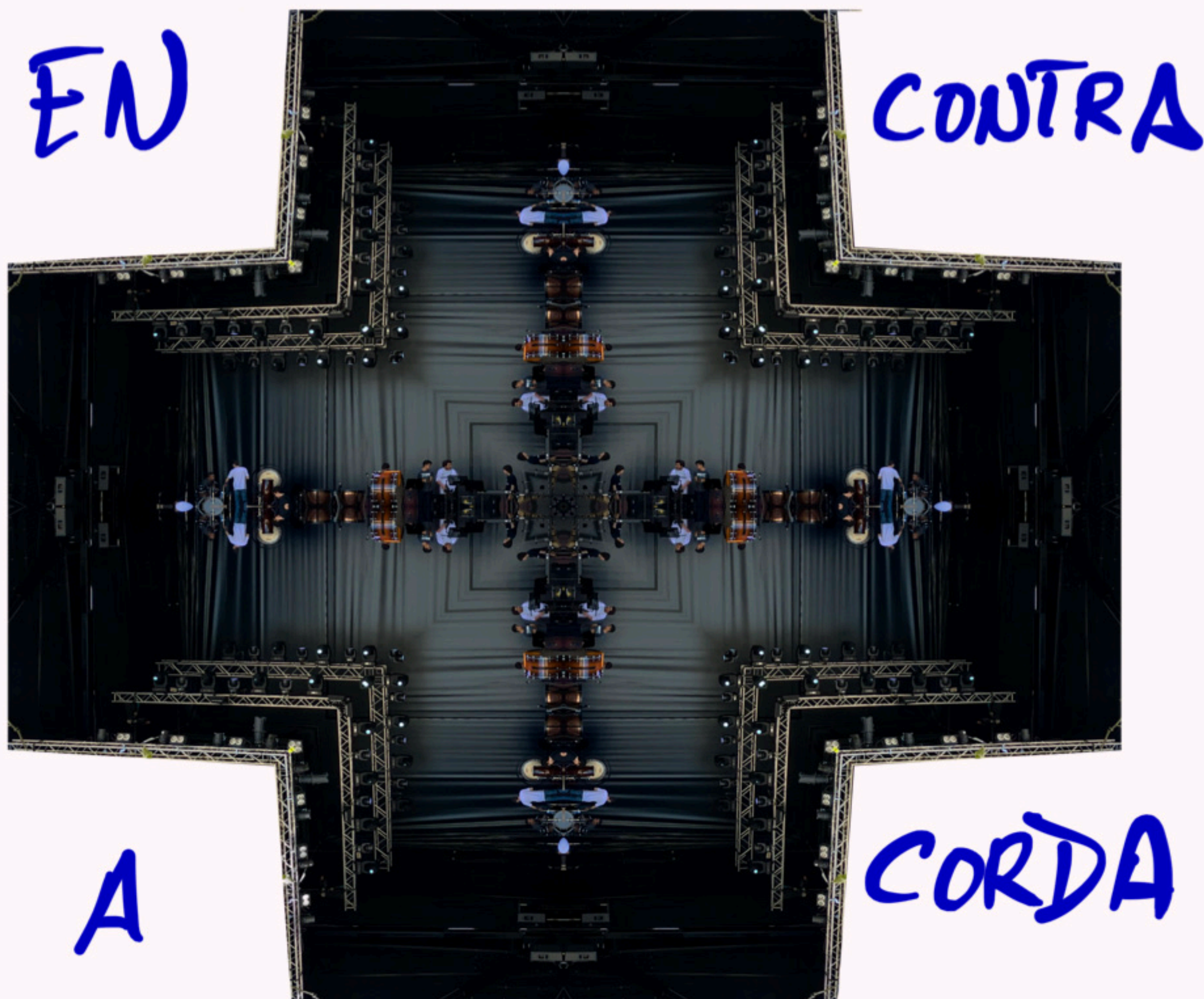
Agradecemos ao equipo humano de *O Novo Barbeiro* a súa participación nesta entrevista e desexámoslles a mellor das sortes nos seus proxectos futuros pois quen ben traballa boa colleita obtén.

CONTANDO COMPASES

Redacción

Musigráfico

Crucigramámico

Hoxe trataremos dun compositor que tivo un fillo co seu mesmo nome e o cal compuxo mellores valeses que o pai.

1.- Falamos do compositor...

Johann Strauss

2.- Nace en 1804 en...

Viena

3.- Compuxo unha marcha moi interpretada nos concertos de Nadal chamada...

Radetzky

4.- A BEMR interpretou en decembro de 2022 o tema arriba citado con arranxos de...

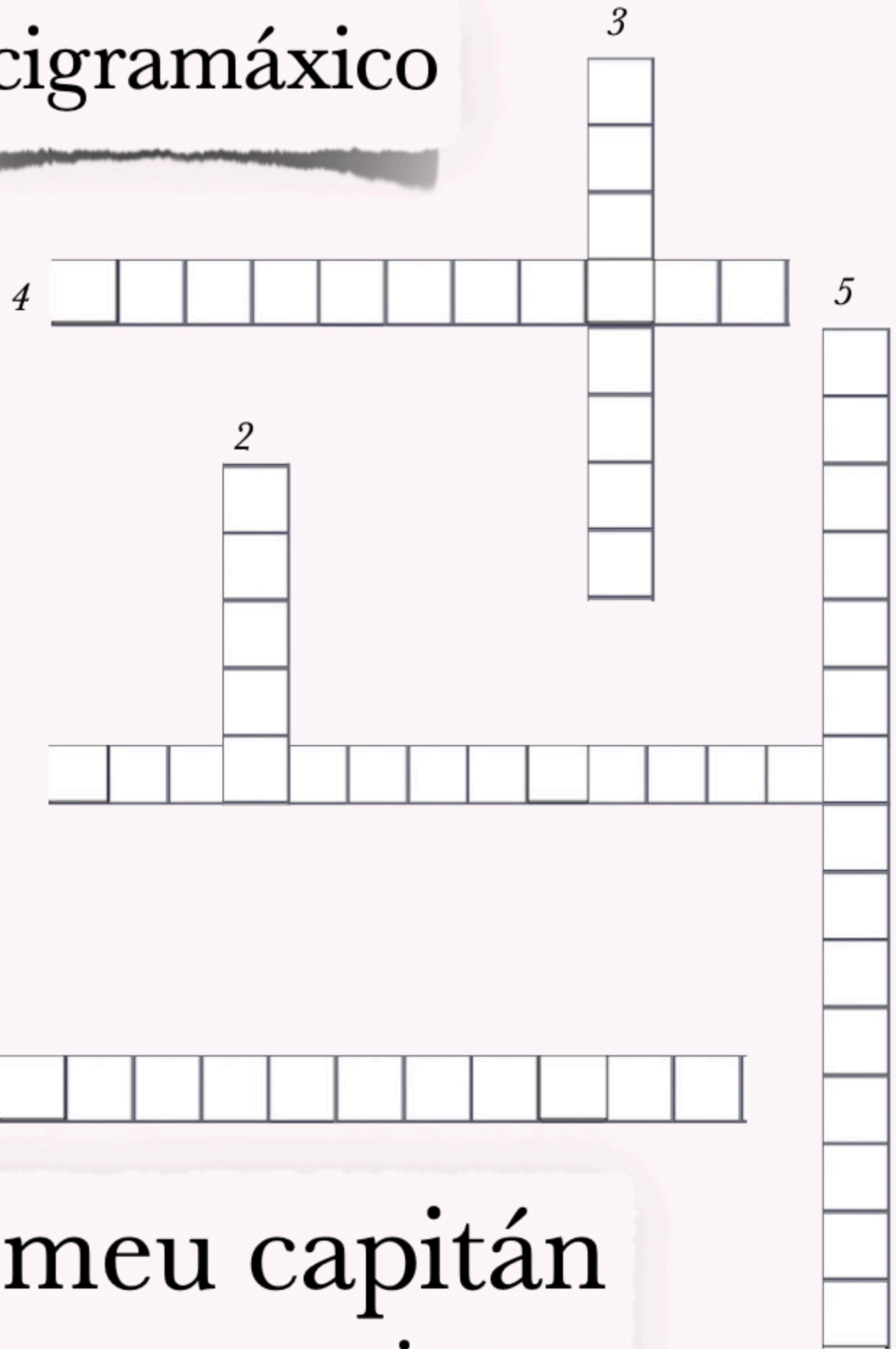
Alfred Reed

5.- No seu Paris-Walzer (Valse París) Op. 101, que himno nacional introduciu? (Nome orixinal)

A Marsellaise

6.- E para o pleno ao seis... Quen escribiu a novela Radetzkyarsch?

José Roth

Oh capitán meu capitán
A qué peli pertence a seguinte frase e que mensaxe viña asociado a ela?

Soy Shutruk-Nahunte,
 Rey de Anshan y Susa,
 soberano de la Tierra
 de Elam.

Yo destruí Sippar,
 tomé la estela de Naram-Sin
 y la traje de vuelta a Elam,
 donde la erigí
 como ofrenda a mi dios, Inshushinak.

Shutruk-Nahunte 1158 a.C.

Manola e Manolo

**Nossomos é unha
publicación trimestral do
EDPC da Escola de
Música de Rianxo.
Exemplar gratuito.
Licenza CC (BY-SA)**